

2027 ТӨСВИЙН ЭРСДЭЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

АГУУЛГА

ОРШИЛ	5
УДИРТГАЛ	6
БҮЛЭГ 1. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ОРЧИН БА ЭРСДЭЛ	7
1.1. ГАДААД ЭДИЙН ЗАСГИЙН ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БА ЭРСДЭЛ	7
1.2. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ОРЧИН БОЛОН ЭРСДЭЛИЙН ТОЙМ.....	9
1.3. ЭРСДЭЛИЙН МЭДРЭМЖИЙН ШИНЖИЛГЭЭ	9
1.3.1. Дотоодын түлш, шатахууны үнийн өсөлт	10
1.3.2. Түүхий эдийн зах зээлийн хэлбэлзэл	15
БҮЛЭГ 2. ТӨРИЙН ӨМЧИТ АЖ АХУЙН НЭГЖҮҮДИЙН ЭРСДЭЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭ	24
2.1. ТӨААН-ҮҮДИЙН САНХҮҮГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ.....	24
2.2. ТӨААН-ҮҮДИЙН САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭ.....	25
БҮЛЭГ 3. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН ЭРСДЭЛ	34
3.1.ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН БАГЦЫН ЗАРДАЛ, ЭРСДЭЛИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД	34
3.2. ӨРИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ШИНЖИЛГЭЭ	37
БҮЛЭГ 4. УУР АМЬСГАЛЫН ЭРСДЭЛ	43
ДҮГНЭЛТ	48

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Газрын тосны үнийн өсөлтийн импорт болон дотоодын үнэд үзүүлэх нөлөө.....	11
Хүснэгт 2. Дотоодын дизель түлшний үнийн өсөлт уул уурхайн салбарын ААНОАТ-ын орлогод үзүүлэх нөлөө.....	11
Хүснэгт 3. Түүхий эдийн үнэ, экспортын биет хэмжээний мэдрэмжийн шинжилгээ.....	15
Хүснэгт 4. Нүүрсний биет хэмжээний бууралтын төсөвт үзүүлэх нөлөө.....	16
Хүснэгт 5. Нүүрсний үнийн бууралтын төсөвт үзүүлэх нөлөө.....	19
Хүснэгт 6. Зэсийн үнийн бууралтын төсөвт үзүүлэх нөлөө.....	20
Хүснэгт 7. ТӨААН-үүдийн 2025 оны санхүүгийн ангилал болон үзүүлэлт, тэрбум төгрөгөөр.....	24
Хүснэгт 8. ТӨААН-үүдийн улсын төсөвт төвлөрүүлсэн татварын орлого болон хуваарилсан ногдол ашиг, татварын төрлөөр, тэрбум төгрөг.....	25
Хүснэгт 9. Сонгосон ТӨААН-үүд, салбарын ангиллаар.....	26
Хүснэгт 10. Сонгосон ТӨААН-үүдийн 2024 болон 2025 оны эрсдэлийн зэргийн өөрчлөлт.....	26
Хүснэгт 11. Сонгосон ТӨААН-үүдийн ашигт ажиллагааны эрсдэлийн шинжилгээ *Эрсдэлийн зэрэг 1-5 руу өсөхөөр, (1-эрсдэл бага, 5-эрсдэл өндөр), SOE-НСТ загварын үр дүн.....	28
Хүснэгт 12. Сонгосон ТӨААН-үдийн хөрвөх чадварын эрсдэлийн шинжилгээ *Эрсдэлийн зэрэг 1-5 руу өсөхөөр, (1-эрсдэл бага, 5-эрсдэл өндөр), SOE-НСТ загварын үр дүн.....	28
Хүснэгт 13. Сонгосон ТӨААН-үүдийн өр төлбөр төлөх чадварын эрсдэлийн шинжилгээ *Эрсдэлийн зэрэг 1-5 руу өсөхөөр, (1-эрсдэл бага, 5-эрсдэл өндөр), SOE-НСТ загварын үр дүн.....	30
Хүснэгт 14. Засгийн газрын өрийн зардал, эрсдэлийн үзүүлэлтүүд, 2025 он.....	35
Хүснэгт 15. Дунд хугацааны загварын үр дүн.....	38
Хүснэгт 16. Дунд хугацааны эрсдэлийн индекс.....	39
Хүснэгт 17. Засгийн газрын өрийн эрсдэлийн түвшин.....	40
Хүснэгт 18. Монгол улсын уур амьсгалын эрсдэлийн макро эдийн засгийн нөлөөллийг үнэлсэн судалгааны үр дүн.....	45
Хүснэгт 19. Төсвийн эрсдэлийн матриц.....	49

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Жилийн дундаж инфляц, хувь	12
Зураг 2. Ганцмод боомтын коксжих нүүрсний үнийн хөдөлгөөн, тонн/юань	18
Зураг 3. Засгийн газрын өрийн динамик.....	35
Зураг 4. Богино хугацааны загварын үр дүн	38
Зураг 5. Өрийн төсөөллийн тархалт	39
Зураг 6. Санхүүжилтийн хэрэгцээ	39
Зураг 7. Дунд хугацааны эрсдэл	39
Зураг 8. Засгийн газрын үнэт цаас.....	41
Зураг 9. Температурын хазайлт 10 жилийн дунджаар	43
Зураг 10. Том малын зүй бус хорогдол ба зудын давтамж.....	43
Зураг 11. Уур амьсгалын эрсдэлийн макро эдийн засаг, төсөвт дамжих сувгууд.	44

ОРШИЛ

Төсвийн эрсдэлийн тайлан нь гадаад, дотоод орчны өөрчлөлтөөс шалтгаалан төсвийн гүйцэтгэлд нөлөөлж болзошгүй эрсдэлт хүчин зүйлсийг тодорхойлж, тэдгээрийн төсөвт үзүүлэх нөлөөг тооцох замаар төрийн санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэнэ. Олон улсад уг тайланг тухайн улс орны эдийн засгийн онцлог, бүтцэд тулгуурлан боловсруулдаг бөгөөд энэхүү шинжилгээ нь төсвийн орлогыг бууруулах, зардлыг нэмэгдүүлэх магадлалтай эрсдэлүүдийг тодорхойлж, бодлогын хариу арга хэмжээг авах үндэс болдог.

Монгол Улсын хувьд Төсвийн тухай хууль 2011 онд батлагдсанаас хойш тус хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2.4 дэх заалтын дагуу “төсвийн гүйцэтгэлд нөлөөлж болзошгүй эрсдэлийн шинжилгээ”-г төсвийн баримт бичгийн танилцуулгад тусгаж ирсэн. Харин 2026 оноос Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС)-гийн техник туслалцаа дэмжлэгтэйгээр төсвийн эрсдэлийг илүү системтэй, тоон шинжилгээнд үндэслэн тодорхойлж, эрсдэл тус бүрийн тохиох магадлал болон төсөвт үзүүлэх нөлөөллийг үнэлэх, улмаар олон нийтэд ил тод мэдээлэх тогтолцоог нэвтрүүлэн хэрэгжүүлж байна.

Цаашид энэхүү шинжилгээг жил бүр боловсруулж, олон улсын жишигт нийцүүлэн хамрах хүрээ, аргачлал, эрсдэлийн үнэлгээг улам боловсронгуй болгоно. Ингэснээр төсвийн бодлого, төлөвлөлтийг эрсдэлийн удирдлагатай уялдуулан, төсвийн сахилга бат, санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэхэд чиглэн ажиллана.

УДИРТГАЛ

Төсвийн эрсдэлийн шинжилгээний тайланг олон улсын туршлагад үндэслэн, эрсдэлийг системтэй тодорхойлж, нөлөөллийг үнэлэн шинжлэх зорилгоор үндсэн дөрвөн бүлэгтэй боловсрууллаа.

Нэгдүгээр бүлэгт, гадаад орчны нөлөөгөөр макро эдийн засаг, төсөвт учирч болзошгүй эрсдэлийг түлш, шатахууны үнийн хэлбэлзэл болон түүхий эдийн зах зээлийн эрсдэлээр тодорхойлж, холбогдох хувилбарт шинжилгээг хийж үр дүнг тусгалаа.

Хоёрдугаар бүлэгт, дотоодын хүчин зүйлээс шалтгаалах төрийн өмчит аж ахуйн нэгж (ТӨААН)-үүдийн эрсдэлийг ОУВС-ийн Санхүүгийн эрсдэлийг үнэлэх загвар “SOE Health Check Tool” (SOE-HCT) аргачлалыг ашиглан үнэлж, шинжилгээний үр дүнг тусгалаа.

Гуравдугаар бүлэгт, Засгийн газрын өрийн багцын зардал, эрсдэлийн шинжилгээг Дэлхийн банкны Өрийн удирдлагын дунд хугацааны стратегийн загвар “Medium-Term Debt Management Strategy” (MTDS) загварыг ашиглан үнэлсэн бол Өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээг ОУВС-ийн Улсын эрсдэл, өрийн тогтвортой байдлын хүрээ “Sovereign Risk and Debt Sustainability Framework” (SRDSF)-ний загвар аргачлалыг ашиглан тус тус үнэлж, үр дүнгүүдийг тусгалаа.

Дөрөвдүгээр бүлэгт, уур амьсгалын эрсдэлийн макро эдийн засаг болон төсөвт үзүүлэх нөлөөллийн сувгийг тодорхойлж, учирч болзошгүй эрсдэлийг олон улсын судалгааны үр дүн болон Сангийн яамнаас хийсэн судалгаа, шинжилгээнд үндэслэн нэгтгэн боловсрууллаа.

БҮЛЭГ 1. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ОРЧИН БА ЭРСДЭЛ

1.1. ГАДААД ЭДИЙН ЗАСГИЙН ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БА ЭРСДЭЛ

Гадаад эдийн засгийн тогтворгүй байдал үргэлжлэх төлөвтэй.

Дэлхий дахинд сүүлийн жилүүдэд цар тахал, геополитик, геостратегийн хурцадмал байдал, худалдааны дайн зэрэг томоохон сорилтууд жил дараалан тулгарлаа. Тухайлбал, Ковид 19 цар тахлын дараагаар 2022 онд ОХУ-Украины дайн хурцдаж газрын тос, байгалийн хий, үр тариа, бордооны нийлүүлэлт хязгаарлагдаж дэлхийн инфляцын түвшин 2022 онд 8.1 хувьд хүрч огцом өссөн. Үүний дараагаар 2025 онд томоохон гүрнүүдийн худалдааны мөргөлдөөн эрчимжиж дэлхийн худалдаа, хөрөнгө оруулалтын тодорхой бус байдал үргэлжилж, дэлхийн эдийн засгийн өсөлт 2.9 хувьд хүрч удааширсан хэвээр байв. Энэхүү гадаад орчны эрсдэлүүд үргэлжлэхтэй зэрэгцэн 2026 онд Ойрх Дорнодын мөргөлдөөн хурцадсан нь дэлхийн эрчим хүчний нийлүүлэлтийн хязгаарлалтыг нэмэгдүүлж, гадаад эдийн засгийн орчны тодорхой бус байдлыг улам гүнзгийрүүллээ.

Ойрх Дорнодын мөргөлдөөний улмаас дэлхийн газрын тосны үнийн хэлбэлзэл хадгалагдах төлөвтэй.

АНУ-Ираны дайнаас үүдэлтэй Ойрх Дорнодын мөргөлдөөн 2026 оны 02 дугаар сараас эрчимжиж Ормузын хоолойн тээвэрлэлт зогссоноор брент төрлийн газрын тосны үнэ 04 дүгээр сард 105 ам.доллар/баррельд хүрч өмнөх оны мөн үеэс 1.8 дахин өссөн. Түүнчлэн, Дэлхийн банкны тайланд газрын тосны үнэ 2026 онд 95–115 ам.доллар/баррельд хүрч болзошгүй талаар дурдсан байна. Газрын тосны үнийн өсөлт нь улс орнуудын импортын өртгийг нэмэгдүүлэх замаар дэлхийн инфляцын дарамтыг өсгөж, төв банкнууд хатуу мөнгөний бодлогод шилжих нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

ОХУ-Украины дайн түлш, шатахууны нийлүүлэлтийн хязгаарлалтыг гүнзгийрүүлж болзошгүй байна.

Украины зүгээс ОХУ-ын газрын тос боловсруулах үйлдвэрүүд, экспортын дэд бүтцэд чиглэсэн цохилтуудыг эрчимжүүлсэн нь ОХУ-ын газрын тос боловсруулах үйлдвэрлэлийн хэмжээг 30-45 хувиар бууруулах нөхцөлийг бүрдүүлсэн. Улмаар ОХУ-ын Засгийн газраас дотоодын зах зээлийн нийлүүлэлтийг тогтвортой хангах чиглэлд түлш, шатахууны экспортоо хязгаарласан нь импортын хамаарал өндөртэй улс орнуудад хүнд цохилт боллоо. Энэхүү нөхцөл байдал үргэлжилбэл Ойрх Дорнодын мөргөлдөөнөөс үүдэлтэй гадаад орчны эрсдэлүүдтэй давхцан дэлхийн эрчим хүч, газрын тосны зах зээлд үнэ болон нийлүүлэлтийн давхар шокууд тулгарч болзошгүй.

Гадаад орчны тогтворгүй байдлаас үүдэн БНХАУ-ын эрэлт сулрах эрсдэлтэй.

БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт 2026 оны II улиралд 4.3 хувьд хүрч зорилтот түвшнээс доогуур байв. Үүнд, үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын үргэлжилсэн уналт болон дотоодын хэрэглээ суларсан нь голлон нөлөөллөө. ОУВС-ийн тайланд дурдсанаар гадаад эдийн засгийн тодорхой бус байдал болон дотоод эдийн засгийн идэвхжил суларч байгаагаас үүдэн БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт 2026 онд 4.6 хувь, 2027 онд 4.1 хувьд тус тус хүрч саарах төлөвтэй байна. Улмаар дэлхийн түүхий эдийн зах зээл дээрх эрэлт, олон улсын худалдаа, үйлдвэрлэл болон хөрөнгө оруулалтын идэвхжилд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй.

1.2. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ОРЧИН БОЛОН ЭРСДЭЛИЙН ТОЙМ

Монгол Улсын макро эдийн засгийн орчин сүүлийн жилүүдэд гадаад орчны шокийн нөлөөнд өртөмтгий хэвээр байлаа. 2024 оны сүүлээс 2025 оны эхний хагас жил хүртэл БНХАУ-ын нүүрсний эрэлт саарч, нүүрсний үнэ огцом буурсан нь уул уурхайн салбарын өсөлт, экспортын орлого болон төсөвт төвлөрүүлэх татварын орлогод сөргөөр нөлөөлсөн.

Гэсэн хэдий ч нүүрсний экспортын биет хэмжээ нэмэгдэж, зэсийн экспорт өндөр түвшинд хадгалагдсан нь нүүрсний үнийн бууралтаас үүдэх сөрөг нөлөөг тодорхой хэмжээгээр сааруулсан. Түүнчлэн 2025 онд хөдөө аж ахуйн салбар (ХАА)-ын сэргэлтийн нөлөөгөөр эдийн засгийн өсөлт 6.8 хувьд хүрсэн бол инфляцын түвшин оны эцэст 7.5 хувьд хадгалагдаж, гадаад валютын улсын нөөц 7.0 тэрбум ам.долларт хүрч, төлбөрийн тэнцэл 66 сая ам.долларын ашигтай гарснаар макро эдийн засгийн орчин тогтвортой түвшинд хадгалагдсан.

Харин 2026 онд Ойрх Дорнодын мөргөлдөөн хурцдаж, ОХУ-Украины дайн эрчимжсэн нь гадаад орчны тогтворгүй байдлаас учирч болзошгүй дотоодын макро эдийн засгийн төлөв байдлын эрсдэлийг нэмэгдүүллээ.

Иймд гадаад орчны тодорхой бус байдал болон дотоод эдийн засгийн нөхцөлөөс шалтгаалан 2027 онд Монгол улсын макро эдийн засагт дотоодын түлш, шатахууны үнэ өсөх, аж ахуйн нэгж (ААН)-үүдийн ашигт ажиллагаа буурах, инфляцын дарамт нэмэгдэх, түүхий эдийн үнэ болон экспортын биет хэмжээ буурах зэрэг эрсдэлүүд тулгамдаж болзошгүй байна.

1.3. ЭРСДЭЛИЙН МЭДРЭМЖИЙН ШИНЖИЛГЭЭ

Макро эдийн засагт 2027 онд тохиож болзошгүй эрсдэлүүдийг харгалзан тэдгээрийн төсвийн орлого болон эдийн засгийн голлох үзүүлэлтүүдэд үзүүлэх нөлөөллийг үнэлэх зорилгоор дараах хувилбарт мэдрэмжийн шинжилгээг гүйцэтгэлээ.

1.3.1. ДОТООДЫН ТҮЛШ, ШАТАХУУНЫ ҮНИЙН ӨСӨЛТ

Монгол Улс нефтийн бүтээгдэхүүний хэрэглээгээ импортоор бүрэн хангадаг бөгөөд 95 орчим хувийг ОХУ-аас импортолдог. Иймд ОХУ-ын түлш, шатахууны нийлүүлэлтийн тасалдал, дэлхийн газрын тосны үнийн өсөлтийн давхар шокууд нь импортын өртгийг өсгөх замаар дотоодын түлш, шатахууны үнийг нэмэгдүүлэх, инфляцын дарамтыг өдөөх эрсдэлтэй.

Дотоодын түлш, шатахууны үнэ өсөх нь дизель түлшний өндөр хэрэглээтэй тээвэр, уул уурхай, ХАА, боловсруулах зэрэг салбаруудын үйл ажиллагааны зардлыг нэмэгдүүлж, ААН-ийн ашигт ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлж, төсөвт төвлөрүүлэх татварын орлогыг бууруулж болзошгүй. Түүнчлэн хэрэглээний сагсаар дамжин инфляцад шууд нөлөөлөхөөс гадна эдийн засгийн голлох салбаруудын үйлдвэрлэл, тээврийн зардлыг нэмэгдүүлж бараа, үйлчилгээний өртөгт шингэх замаар хүнс болон өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнийг өсгөж, инфляцын дарамтыг улам нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй.

Иймд газрын тосны үнэ өсөж, түлш, шатахууны импортын үнэ нэмэгдэх, улмаар дотоодын үнэд нөлөөлөх мэдрэмжийн шинжилгээг гүйцэтгэж, ААН-үүдийн үндсэн үйл ажиллагааны зардал, ашигт ажиллагаа, ААНОАТ-д үзүүлэх нөлөө болон инфляцад үзүүлэх нөлөөллийг тус тус үнэллээ.

ХУВИЛБАР 1:

ГАЗРЫН ТОСНЫ ҮНЭ СУУРЬ ТӨСӨӨЛЛӨӨС 20 ХУВИАР ӨСӨХӨД ДОТООДЫН ТҮЛШ, ШАТАХУУНЫ ҮНЭД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ

ОХУ-Украины дайнаас үүдэлтэй түлш, шатахууны үнийн өсөлтийг бууруулах зорилгоор 2022 онд Монгол Улсын Засгийн газраас ОХУ-ын “Роснефть” компанитай гэрээ байгуулснаар сүүлийн 4 жилийн хугацаанд АИ-92 бензиний хилийн үнэ тонн тутамд 705 ам.долларт тогтвортой хадгалагдсан бол дизель түлшний хилийн үнэ газрын тосны үнэтэй ижил трендээр өөрчлөгдөж байсан. Харин Ойрх Дорнодын мөргөлдөөн хурцадсанаар 2026 оны 04 дүгээр сард дизель түлшний хилийн үнэ өмнөх сараас 2 дахин өсөж тонн тутамд 1,385 ам.долларт, 05 дугаар сард 1,419 ам.долларт хүрч тус тус өссөн.

Цаашид Ойрх Дорнодын мөргөлдөөний хурцадмал байдал үргэлжилж газрын тосны үнэ суурь төсөөллөөс 20 хувиар өснө гэж үзвэл 2027 онд 84 ам.доллар/баррельд хүрэхээр байна. Улмаар, АИ-92 бензиний хилийн үнэ суурь төсөөллөөс 22 хувиар, дизель түлшний үнэ 25 хувиар тус тус өсөхөөр байна. Хилийн үнийн өсөлтөөс үүдэн АИ-92 бензиний дотоодын үнэ суурь төсөөллөөс 18 хувиар, дизель түлшний үнэ 21 хувиар тус тус өсөхөөр тооцооллоо.

Хүснэгт 1. Газрын тосны үнийн өсөлтийн импорт болон дотоодын үнэд үзүүлэх нөлөө

Хувилбар №1	Үнэ	Хилийн үнэд үзүүлэх нөлөө ¹		Дотоодын үнэд үзүүлэх нөлөө ²	
		АИ-92	Дизель түлш	АИ-92	Дизель түлш
Суурь төсөөлөл	70.0 \$/барр	705\$/тн	765\$/тн	2,800₮/л	3,460₮/л
Газрын тосны дундаж үнэ 20 хувиар өссөнөөр	84.0 \$/барр	860\$/тн	955\$/тн	3,320₮/л	4,175₮/л
Өөрчлөлт	20%	22%	25%	18%	21%

Эх сурвалж: Сангийн яамны тооцоолол

Эдийн засгийн голлох салбаруудаас уул уурхай, тээвэр, ХАА зэрэг салбаруудын дизелийн хэрэглээ илүү өндөр байдаг. Тухайлбал, уул уурхайн салбарын ААН-үүдийн үндсэн үйл ажиллагааны мөнгөн зарлагын 20 орчим хувийг түлш, шатахууны зардал эзэлдэг бол тээврийн салбарынх 26 хувь, ХАА салбарынх 7 хувийг тус тус эзэлж байна. Иймд түлш, шатахууны үнийн өсөлт нь дээрх салбаруудын ашигт ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй.

Хүснэгт 2. Дотоодын дизель түлшний үнийн өсөлт уул уурхайн салбарын ААНОАТ-ын орлогод үзүүлэх нөлөө

	Үнэ	Түлш шатахууны зардал	Борлуулалтын зардал	Нийт ашиг/алдагдал	Татварын орлогын өөрчлөлт
Суурь төсөөлөл	3,460₮/л	8,300 тб.₮	50,800 тб.₮	10,100 тб.₮	2,200 тб.₮
Дотоодын үнэ 21 хувиар өссөнөөр	4,175₮/л	9,950 тб.₮	52,360 тб.₮	8,500 тб.₮	1,850 тб.₮
Өөрчлөлт	21%	1,650 тб.₮	1,560 тб.₮	-1,600 тб.₮	-350 тб.₮

¹Бензин болон дизель түлшний олон улсын жишиг үнэ болох “Singapore Mogas 92” болон “Singapore Gasoil 10 ppm”-ийн үнийг ашиглан импортын хилийн үнийн өөрчлөлтийг тооцоолов.

²Дотоодын жижиглэнгийн үнийг тооцохдоо импортын өртгийн үнийг үндэслэн гаалийн албан татвар, НӨАТ болон тээврийн зардал, үйл ажиллагааны дотоод зардал, зээлийн хүүгийн дүн, ханшийн өөрчлөлт болон импортын өртөг, жижиглэнгийн үнийн зөрүүг тус тус хамруулав.

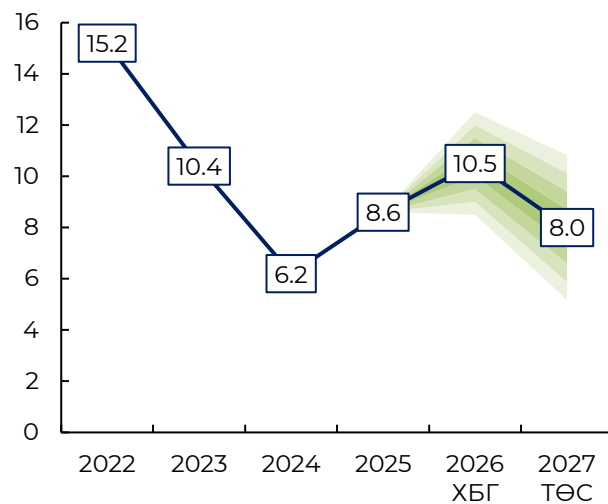
Газрын тосны үнэ 2027 онд 84 ам.доллар/баррельд хүрч, дизель түлшний үнэ суурь төсөөллөөс 21 хувиар өсөхөд уул уурхайн салбарын түлшний зардал 1.6 их наяд төгрөгөөр, тээврийн салбарын түлшний зардал 700 тэрбум төгрөгөөр, ХАА-н салбарын зардал 21 тэрбум төгрөгөөр тус тус өсөхөөр байна. Цаашлаад уул уурхайн салбарын нийт ашиг 2027 онд суурь төсөөллөөс 16 хувиар³ буурахаар байгаа бол тээвэр болон ХАА-н салбар алдагдалтай байхаар байна. Түүнчлэн дизель түлшний үнийн өсөлтийн нөлөөгөөр бусад хүчин зүйлс тогтмол үед уул уурхайн салбарын ААНОАТ-ын орлого 350 орчим тэрбум төгрөгөөр буурч болзошгүй байна.⁴

ХУВИЛБАР 2:

ДОТООДЫН ТҮЛШ, ШАТАХУУНЫ ҮНЭ СУУРЬ ТӨСӨӨЛЛӨӨС 10 ХУВИАР ӨСӨХӨД ИНФЛЯЦАД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ

Дотоодын шатахууны үнэ суурь төсөөллөөс 10 хувиар өсвөл инфляцын түвшин суурь төсөөллөөс 0.9-1.6 нэгж хувиар⁵ нэмэгдэхээр байна. Шатахууны үнийн өсөлт нь ХҮИ-ийн сагс дахь бензин, дизель түлшний үнээр дамжин инфляцад шууд нөлөөлөхийн зэрэгцээ тээвэр, үйлдвэрлэлийн зардлын өсөлт бусад бараа, үйлчилгээний үнэд шингэх замаар нөлөөлөл нь өргөждөг. ХҮИ-ийн сагс дахь шатахууны бүлгийн жин болон үнийн өөрчлөлтийг харгалзан үзэхэд шууд нөлөө 0.5-0.8 нэгж хувь байхаар байна.

Зураг 1. Жилийн дундаж инфляц, хувь

Эх сурвалж: ҮСХ, Сангийн яамны тооцоолол

³**Таамаглал:** Уул уурхайн салбар дизель түлшний зардлын 90 орчим хувийг борлуулалтын зардалд шингээдэг, түлшнээс бусад зардал болон борлуулалтын орлого өмнөх жилийн трендээр өсөж, түлшний зардлын өсөлтийг борлуулалтын орлогод бүрэн шингээхгүй гэж үзэв.

⁴**Таамаглал:** Уул уурхайн салбарын нийт 500 ААН-ийн татвар төлөхийн өмнөх ашиг тогтмол үед дизель түлшний суурь төсөөлөл болон үнийн өсөлттэй үеийн зөрүүгээр тооцлоо. Ингэхдээ 2027 оноос хэрэгжиж эхлэх татварын багц хуулийн өөрчлөлтийг мөн тусгасан болно.

⁵**Тооцоолол:** ҮСХ-ны ХҮИ-ийн задгай тоон мэдээлэл болон ОУВС-гийн техник туслалцааны хүрээнд боловсруулсан САЕМ загвар ашиглав.

Харин шатахууны үнийн өсөлт тээвэр, үйлдвэрлэл, түгээлтийн зардлаар дамжин бусад бараа, үйлчилгээний үнэд шингэх шууд бус нөлөө 0.4-0.8 нэгж хувь байхаар байна. Ийнхүү шатахууны үнийн өсөлт нь зөвхөн хэрэглээний сагс дахь шатахууны бүлгийн үнээр хязгаарлагдахгүй, эдийн засгийн бусад салбарын зардлаар дамжин инфляцын дарамтыг өргөн хүрээнд нэмэгдүүлж болзошгүй.

ЭРСДЭЛ ТОХИОХ МАГАДЛАЛ: ДУНД

Дэлхийн газрын тосны зах зээлийн нийлүүлэлт 2027 онд сэргэж, илүүдэл үүсэх төлөвтэй байгаа нь газрын тосны үнийн өсөлтийг хязгаарлах гол хүчин зүйл болж байна. Тухайлбал, АНУ-ын Эрчим хүчний мэдээллийн алба (EIA)-ны 2026 оны 7 дугаар сарын тайланд 2027 онд дэлхийн шингэн түлшний үйлдвэрлэл өдөрт 109.8 сая баррельд, хэрэглээ 104.8 сая баррельд тус тус хүрч, өдөрт 5.0 сая баррелийн илүүдэл үүсэх төлөвтэй байгааг онцолж байна.

Үүний зэрэгцээ Монгол Улс шатахууны нөөц бүрдүүлэлт, хадгалалтын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, нийлүүлэлтийн эх үүсвэрийг төрөлжүүлэх чиглэлд шаардлагатай арга хэмжээг шуурхай авч хэрэгжүүлж байгаа нь гадаад зах зээлийн үнэ болон нийлүүлэлтийн шокийн дотоод эдийн засагт дамжих нөлөөг бууруулах гол хүчин зүйл болж байна. Иймд 2027 онд газрын тосны үнэ өсөх, дотоодын түлш, шатахууны үнэ нэмэгдэх, ААН-үүдийн ашигт ажиллагаа буурах, инфляцын дарамт нэмэгдэх **эрсдэлүүдийг дунд магадлалтай гэж үзэв.**

ЭРСДЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ ЧИГЛЭЛД ЗАСГИЙН ГАЗРААС АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ АРГА ХЭМЖЭЭ:

Шатахууны хангамж, нөөцийг нэмэгдүүлэх, үнийн өсөлтийн нөлөөг бууруулах чиглэлд авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ:

1. Засгийн газрын 2026 оны 326 дугаар тогтоолоор шатахууны нөөц бүрдүүлэх, хүртээмж сайжруулах, хадгалалтын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн агуулах, зоорь барих ААН-д олгох зээлийн хүүгийн хөнгөлөлтийн санхүүжилтийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр шийдвэрлэсэн.
2. Засгийн газрын 2026 оны 327 дугаар тогтоолоор автобензин, керосин болон газрын тосны үйлдвэрлэлийн зарим дайвар бүтээгдэхүүний импортын гаалийн албан татварыг 2027 оны 02 дугаар сарын 05-ны өдрийг дуустал 0 хувь болгон тогтоож, хилийн боомтоор шатахууныг шуурхай нэвтрүүлэх, тээвэрлэлтийг зохион байгуулах, хадгалах хүчин чадал, багтаамжийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр шийдвэрлэсэн.
3. Засгийн газрын 2026 оны 328 дугаар тогтоолоор импортын автобензин, дизелийн түлшний онцгой албан татварыг хилийн бүх боомтод 2027 оны 08 дугаар сарын 05-ны өдрийг дуустал 0 төгрөгөөр тогтоосон. Ингэснээр шатахууны нөөц, хадгалалт, импортын нөхцөлийг зэрэг сайжруулж, нийлүүлэлтийн тасалдлын эрсдэлийг бууруулахын зэрэгцээ гадаад зах зээлийн үнийн өсөлт дотоодын үнэд дамжих нөлөөг зөөлрүүлнэ.
4. Шатахууны нөөцийг нэмэгдүүлэх чиглэлд 2026 оны улсын төсөвт 299,725м³ багтаамж бүхий газрын тосны бүтээгдэхүүний 22 агуулах шинээр барих, өргөтгөх ажлын хүүгийн татаас 20 тэрбум төгрөгийг батлуулсан. Мөн 2026 оны 06 дугаар сараас арилжааны банкнуудтай хамтран хөнгөлөлттэй зээлээр 18 ААН-ийн 22 байршилд бүтээн байгуулалт хийгдэж эхэлсэн.
5. Шатахууны хэрэглээг тогтвортой хангах чиглэлд шатахууны эх үүсвэрийг төрөлжүүлэх хүрээнд БНСУ-аас 5,000-10,000 тонн онгоцны түлш, 20,000 тонн дизель түлш, 20,000 тонн АИ-92 автобензин импортлох хэлэлцээрийг хийж, тохиролцоонд хүрсэн.
6. Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2026 оны 08 дугаар сарын 03-ны өдрийн 162 дугаар захирамжаар газрын тосны бүтээгдэхүүний хангамж, нийлүүлэлтийг тогтворжуулах, иргэд олон нийтийг мэдээллээр тогтмол хангах, шаардлагатай арга хэмжээг тухай бүр авч хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий шуурхай штабыг байгуулан ажиллаж байна.
7. Газрын тосны бүтээгдэхүүний импортын хамаарлыг бууруулах, нийлүүлэлтийн тасалдал болон түлшний хомсдолоос үүдэх эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор цахилгаан тэжээлт тээврийн хэрэгсэл, машин механизмын хэрэглээг үе шаттай нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, “Чөлөөлье” үндэсний санаачилгын “Ногоон Чөлөөлөлт” бодлогын арга хэмжээний хүрээнд 2027 оны төсвийн бодлогод “Цахилгаан тээврийн хэрэгсэл цэнэглэх төхөөрөмж, нарны зайн хавтан, үйлдвэрлэснээс хойш 3 хүртэлх жилийн насжилттай зорчигч болон ачаа тээвэрлэх цахилгаан автомашин, механизмыг гаалийн албан татвар, онцгой албан татвараас чөлөөлөх” арга хэмжээг тусгалаа.

1.3.2. ТҮҮХИЙ ЭДИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ХЭЛБЭЛЗЭЛ

Гадаад орчны тогтворгүй байдал үргэлжилж, дэлхийн эдийн засгийн өсөлт удааширч, Монгол Улсын худалдааны гол түнш болох БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлтийг сааруулах төлөвтэй байгаагаас үүдэн манай улсын экспортын голлох бүтээгдэхүүн болох нүүрс, зэсийн баяжмалын үнэ болон эрэлтийг бууруулах замаар төсвийн орлого төлөвлөсөн хэмжээнд хүрэхгүй байх бодит эрсдэл тулгамдаж болзошгүй. Иймд бусад хүчин зүйлс тогтмол үед 2027 онд нүүрс, зэсийн үнэ буурах, нүүрсний экспортын биет хэмжээ буурах хувилбаруудаар мэдрэмжийн шинжилгээг гүйцэтгэж, экспортын орлого болон төсвийн орлогод үзүүлэх нөлөөллийг тооцон үнэллээ.

Шинжилгээний үр дүнд экспортын орлого болон төсвийн нийт орлогод нүүрсний үнийн бууралт хамгийн өндөр нөлөө үзүүлэхээр байна. Тухайлбал, нүүрсний үнэ суурь төсөөллөөс 1 хувиар буурахад экспортын орлого ДНБ-ий 0.3 хувь, төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ДНБ-ий 0.05 хувьтай тэнцэх хэмжээгээр буурахаар байна. Харин нүүрсний биет хэмжээ 1 сая тонноор буурах, зэсийн баяжмалын үнэ 1 хувиар буурахад экспортын орлого ДНБ-ий 0.2 хувиар буурах бол төсвийн орлого ДНБ-ий 0.04 хувиар тус тус буурахаар байна.

Хүснэгт 3. Түүхий эдийн үнэ, экспортын биет хэмжээний мэдрэмжийн шинжилгээ

Хувилбар	Төсөвт тооцсон дүн	Экспортын орлого		Төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн	
		ДНБ %	Их наяд ₮	ДНБ %	Их наяд ₮
Нүүрсний биет хэмжээ 1 сая тонноор буурахад					
Суурь утга	110.0 сая тн	66.5	76.6	35.8	41.3
Нүүрсний биет хэмжээ буурах	109.0 сая тн	66.3	76.4	35.8	41.2
Суурь хувилбараас зөрүү	-1.0 сая тн	-0.2	-0.3	-0.04	-0.05
Нүүрсний үнэ 1 хувиар буурахад					
Суурь утга	68.0 \$/тн	66.5	76.6	35.8	41.3
Нүүрсний үнэ буурах	67.3 \$/тн	66.2	76.4	35.8	41.2
Суурь хувилбараас зөрүү	-0.7 \$/тн	-0.3	-0.2	-0.05	-0.06
Зэсийн баяжмалын үнэ 1 хувиар буурахад					
Суурь утга	12,700 \$/тн	66.5	76.6	35.8	41.3
Зэсийн баяжмалын үнэ буурах	12,573 \$/тн	66.3	76.4	35.8	41.2
Суурь хувилбараас зөрүү	127.0 \$/тн	-0.2	-0.2	-0.04	-0.04

Эх сурвалж: Сангийн яамны тооцоолол

ХУВИЛБАР 3:**НҮҮРСНИЙ ЭКСПОРТЫН БИЕТ ХЭМЖЭЭ 5 САЯ ТОННООР БУУРАХ**

БНХАУ-ын үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын үргэлжилсэн сулрал, гангийн үйлдвэрлэлийн илүүдэл хүчин чадал болон дэлхийн улс орнуудын худалдааны хамгаалалтын арга хэмжээ нэмэгдэж байгаа нь тус улсын гангийн үйлдвэрлэл, улмаар коксжих нүүрсний эрэлтийн төлөвт тодорхой бус байдлыг бий болгож байна. Дэлхийн гангийн холбооноос БНХАУ-ын гангийн эрэлт 2026 онд 1.5 хувиар буурч, 2027 онд өмнөх оны түвшинд хадгалагдана гэж төсөөлжээ. Гэвч гадаад худалдааны орчин хүндрэх, гангийн экспортод тавих тариф болон бусад хязгаарлалт нэмэгдэх тохиолдолд гангийн үйлдвэрүүдийн үйлдвэрлэл, түүхий эдийн татан авалт суурь төсөөллөөс буурах эрсдэлтэй байна.

Дотоодын олборлолт, хилийн боомтын нэвтрүүлэх хүчин чадал, тээвэр, логистикийн нөхцөл сайжрах болон БНХАУ-ын түүхий эдийн эрэлт харьцангуй тогтвортой хадгалагдах суурь нөхцөлд 2027 онд нүүрсний экспортын биет хэмжээг 110 сая тонн байхаар төсөөлөв.

Харин БНХАУ-ын коксжих нүүрсний татан авалт буурах, дотоодын нүүрсний олборлолт болон нөөц нэмэгдэх, хилийн боомтын үйл ажиллагаа саатах, төмөр замын хил холболтын төслүүд удаашрах зэрэг эрсдэл үүсэж, нүүрсний экспорт суурь төсөөллөөс 5 сая тонноор буурч, 105 сая тонн болсон тохиолдолд экспортын орлого ойролцоогоор 1.2 их наяд төгрөгөөр, төсвийн орлого 260 орчим тэрбум төгрөгөөр буурахаар байна.

Хүснэгт 4. Нүүрсний биет хэмжээний бууралтын төсөвт үзүүлэх нөлөө

Хувилбар №3	Биет хэмжээ, сая тн	Экспортын нөлөө		Төсвийн нөлөө	
		ДНБ %	Их наяд ₮	ДНБ %	Их наяд ₮
Суурь төсөөлөл	110	66.5	76.6	35.8	41.3
Нүүрсний экспортын биет хэмжээ 5 сая тонноор буурснаар	105	65.4	75.4	35.6	41.0
Зөрүү	-5	-1.1	-1.2	-0.2	-0.3

Эх сурвалж: Сангийн яамны тооцоолол

ЭРСДЭЛ ТОХИОХ МАГАДЛАЛ: БАГА

Дэлхийн гангийн холбооны 2026 оны 04 дүгээр сарын төлөвөөр БНХАУ-ын гангийн эрэлт 2026 онд 1.5 хувиар буурах боловч 2027 онд өмнөх оны түвшинд хадгалагдахаар байна. Үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын агшилт саарч, дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалт болон аж үйлдвэрийн үйлдвэрлэл тогтвортой үргэлжлэх нь гангийн эрэлтийг дэмжихээр байна. Энэ нь коксжих нүүрсний эрэлт огцом хумигдах дарамтыг бууруулж, Монгол Улсын нүүрсний экспортын гадаад зах зээлийн нөхцөл харьцангуй тогтвортой хадгалагдах үндэслэл болж байна.

Монгол Улс БНХАУ-тай шууд хиллэдэг бөгөөд нүүрсний гол хэрэглэгч зах зээлд ойр байрлалтай нь тээврийн зай, хугацаа болон нийлүүлэлтийн шуурхай байдлын хувьд тогтмол давуу нөхцөл бүрдүүлдэг. Энэхүү давуу нөхцөлийг бүрэн ашиглах зорилгоор экспортын тээвэр, логистикийн үйл ажиллагааг боомтын зохион байгуулалт болон дэд бүтцийн түвшинд үе шаттай сайжруулж байна.

Боомтын үйл ажиллагааны хүрээнд ажиллах цагийг уртасгах, түүхий эдийн чанарын шинжилгээний лабораторийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, ухаалаг гарц болон цахим хяналтын тогтолцоог нэвтрүүлэх арга хэмжээ хэрэгжиж байна. Дэд бүтцийн хүрээнд Гашуунсухайт–Ганцмод, Шивээхүрэн–Сэхээ, Ханги–Мандал чиглэлийн төмөр замын хил холболтын төслүүдийг эрчимжүүлж байна. Эдгээр арга хэмжээ нь боомтын нэвтрүүлэх үйл ажиллагааг шуурхай болгох, экспортын гарцыг төрөлжүүлэх, тээврийн саатлыг бууруулах замаар нүүрсний нийлүүлэлтийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэж байна.

Иймд БНХАУ-ын нүүрсний эрэлтийн төлөв болон экспортын орчныг сайжруулах чиглэлээр хэрэгжүүлж буй арга хэмжээг харгалзан нүүрсний экспортын биет хэмжээ буурах **эрсдэлийг бага магадлалтай гэж үзэв.**

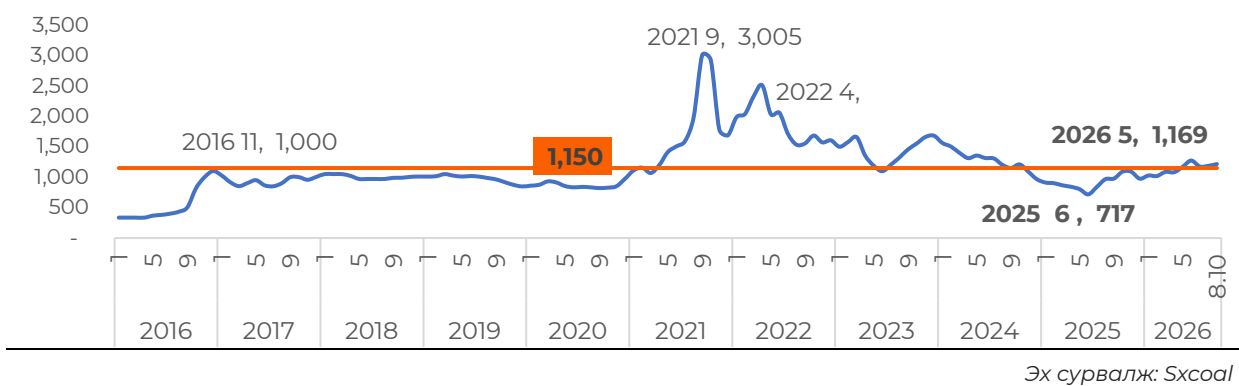
ХУВИЛБАР 4:

НҮҮРСНИЙ ХИЛИЙН ДУНДАЖ ҮНЭ 10 ХУВИАР БУУРАХ

Ганцмод боомт дахь Монголын 5 дугаар ангиллын түүхий коксжих нүүрсний үнэ 2025 оны эхний хагаст огцом буурч, 06 дугаар сард 700 орчим юань/тонн болж сүүлийн 15 жилийн доод түвшинд хүрсэн.

Харин 2025 оны хоёрдугаар хагасаас зах зээлийн илүүдэл нийлүүлэлт багасаж, коксжих нүүрсний олон улсын жишиг үнэ сэргэснээр Монголын нүүрсний үнэ өсөх хандлага бий болсон.

Зураг 2. Ганцмод боомтын коксжих нүүрсний үнийн хөдөлгөөн, тонн/юань

Үнийн сэргэлт 2026 онд үргэлжилж, Ганцмод боомт дахь Монголын 5 дугаар ангиллын түүхий коксжих нүүрсний үнэ 2026 оны 08 дугаар сарын 28-ны байдлаар 1,680 юань/тоннд хүрсэн байна. Энэ нь 2025 оны 08 дугаар сарын дундаж үнэ 967 юань/тоннтай харьцуулахад 74 орчим хувиар өндөр үзүүлэлт юм.

Гэсэн хэдий ч БНХАУ-ын гангийн эрэлт саарах, дотоодын нүүрсний нийлүүлэлт нэмэгдэх, эрчим хүч, байгаль орчны бодлогын хязгаарлалт чангарах, Австрали, ОХУ зэрэг гол нийлүүлэгчдийн экспорт өсөх нь нүүрсний олон улсын үнэ,

Монголын экспортын эрэлтэд дарамт учруулж, улмаар нүүрсний экспортын орлого болон уул уурхайн салбараас төвлөрөх төсвийн орлогыг бууруулах эрсдэлтэй.

Дээрх эрсдэлүүдийн магадлал харьцангуй бага боловч тохиолдсон нөхцөлд 2027 онд нүүрсний үнэ суурь түвшнээс 10 хувиар буурах хувилбарыг тооцлоо. Нүүрсний үнийн 10 хувийн бууралт ойролцоогоор экспортын орлогыг 2.8 их наяд төгрөгөөр, төсвийн орлогыг 560 тэрбум төгрөгөөр бууруулахаар байна.

Хүснэгт 5. Нүүрсний үнийн бууралтын төсөвт үзүүлэх нөлөө

Хувилбар №4	Үнэ	Экспортын нөлөө		Төсвийн нөлөө	
		ДНБ %	Их наяд ₮	ДНБ %	Их наяд ₮
Суурь төсөөлөл	68.0	66.5	76.6	35.8	41.3
Нүүрсний хилийн дундаж үнэ 10 хувиар буурснаар	61.2	64.0	73.8	35.3	40.7
Зөрүү	-6.8	-2.5	-2.8	-0.5	-0.6

Эх сурвалж: Сангийн яамны тооцоолол

ЭРСДЭЛ ТОХИОХ МАГАДЛАЛ: БАГА

2025 онд бүртгэгдсэн 700 орчим юань/тонны үнэ нь олборлолт, тээвэрлэлтийн өртөгт ойртсон тул 2027 онд ижил хэмжээний огцом уналт давтагдах магадлал харьцангуй хязгаарлагдмал байна. Түүнчлэн олон улсын зах зээл дэх нийлүүлэлтийн тасалдал болон үйлдвэрлэлийн өртгийн өсөлтийг харгалзан Fitch Ratings 2026 болон 2027 оны коксжих нүүрсний үнийн төсөөллөө тус тус тонн тутамд 220 болон 190 ам.доллар/тонн болгон нэмэгдүүлсэн.

Иймд олон улсын жишиг үнэ буурах, Монгол Улсын нүүрсний үнийн хөнгөлөлт нэмэгдэх болон экспортын бүтээгдэхүүний бүтэц өөрчлөгдөх зэрэг хүчин зүйлсийг харгалзан нүүрсний үнэ буурах **эрсдэлийг дунд магадлалтай гэж үзэв.**

ХУВИЛБАР 5:

ЗЭСИЙН ҮНЭ 10 ХУВИАР БУУРАХ

Лондоны металлын бирж (LME) дээрх цэвэр зэсийн дундаж үнэ тонн тутамд 2025 онд 9,947 ам.доллар байсан бол 2026 оны эхний 7 сарын дунджаар 13,134 ам.долларт хүрч өссөн. Дэлхийн зэсийн зах зээлд 2027 онд бага зэргийн илүүдэл үүсэх төлөвтэй байна. Тухайлбал, Олон улсын зэсийн судалгааны байгууллага (ICSG)-ын 2026 оны 4 дүгээр сарын тайланд 2026 онд зэсийн эрэлт 1.6 хувиар өсөхөөр тооцоолсон нь өмнөх төсөөллөөс 0.5 нэгж хувиар буурчээ.

Харин 2027 онд дэлхийн боловсруулсан зэсийн нийлүүлэлт 3.0 хувиар өсөх бол эрэлт 2.0 хувиар өсөж, зэсийн зах зээлд 377 орчим мянган тонн илүүдэл үүсэхээр байгааг онцолжээ. Түүнчлэн Чили Улсын Зэсийн комиссын

мэдээлснээр БНХАУ-ын зэсийн хэрэглээний өсөлт 2027 онд 2.2 хувьд хүрч саарах төлөвтэй байгаа нь эрэлтийг сулруулах эрсдэлтэй байна. Үүний зэрэгцээ Бүгд Найрамдах Ардчилсан Конго Улс болон Замби Улсын шинэ болон өргөтгөсөн төслүүд ашиглалтад орсноор дэлхийн зэсийн үйлдвэрлэл 2027 онд 24.4 сая тоннд хүрч, өмнөх оноос 4.7 хувиар өсөх төлөвтэй байна.

Дээрх эрсдэлт хүчин зүйлсийг харгалзан 2027 онд зэсийн үнэ суурь түвшнээс 10 хувиар буурах хувилбарыг тооцлоо. Зэсийн баяжмалын үнийн 10 хувийн бууралт нь экспортын орлогыг 2.4 их наяд, төсвийн нийт орлогыг 410 тэрбум төгрөгөөр бууруулахаар байна.

Хүснэгт 6. Зэсийн үнийн бууралтын төсөвт үзүүлэх нөлөө

Хувилбар №5	Үнэ	Экспортын нөлөө		Төсвийн нөлөө	
		ДНБ %	Их наяд ₮	ДНБ %	Их наяд ₮
Суурь төсөөлөл	12,700	66.5	76.6	35.8	41.3
Зэсийн үнэ 10 хувиар буурснаар	11,430	64.3	74.2	35.4	40.9
Зөрүү	-1,270	-2.2	-2.4	-0.4	-0.4

Эх сурвалж: Сангийн яамны тооцоолол

ЭРСДЭЛ ТОХИОХ МАГАДЛАЛ: БАГА

Дэлхийн зэсийн зах зээлд 2027 онд нийлүүлэлтийн илүүдэл үүсэх төлөвтэй байгаа хэдий ч нөгөө талаас эрчим хүчний шилжилт, цахилгаанжуулалт, цахилгаан сүлжээний өргөтгөл, сэргээгдэх эрчим хүч, цахилгаан автомашин, хиймэл оюун ухаан зэрэг салбаруудад зэсийн эрэлт дунд хугацаанд өсөх төлөвтэй байна.

Түүнчлэн 2026 онд зэсийн үнэ өндөр түвшинд хадгалагдаж, Лондоны металлын бирж дээрх агуулахын нөөц буурч байгаа нь зэсийн зах зээлийн суурь нөхцөл харьцангуй сайн байгааг илтгэж байна. Иймд зэсийн үнэ буурах **эрсдэлийг бага магадлалтай гэж үзэв.**

ЭРСДЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ ЧИГЛЭЛД ЗАСГИЙН ГАЗРААС АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ АРГА ХЭМЖЭЭ:

Төсөв, санхүүгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ:

Төсвийн тогтворжуулалтын сангийн хуримтлалыг нэмэгдүүлэх: Төсвийн тогтворжуулалтын сан нь уул уурхайн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний үнэ болон экспортын биет хэмжээ буурснаас шалтгаалан төсвийн орлого тасалдах эрсдэлийг бууруулж, нэгдсэн төсвийн дунд болон урт хугацааны тогтвортой байдлыг хангах зориулалт бүхий санхүүгийн хэрэгсэл юм. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасны дагуу гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн зах зээлийн үнэ төсөвт тооцсон тэнцвэржүүлсэн үнээс давсан тохиолдолд үнийн зөрүүнээс бий болсон нэмэлт орлогын тодорхой хэсгийг тус санд төвлөрүүлдэг. Ийнхүү уул уурхайн салбарын таатай нөхцөлд бий болсон нэмэлт орлогыг хуримтлуулснаар түүхий эдийн үнэ, экспортын хэмжээ буурах үед төсвийн орлогын тасалдлыг нөхөх санхүүгийн боломж бүрдэнэ. Төсвийн тогтворжуулалтын сангийн хуримтлагдсан үлдэгдэл 2026 оны 08 дугаар сарын 28-ны байдлаар 2,940 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна. Цаашид уул уурхайн бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтөөс бий болсон нэмэлт орлогыг тус санд тогтмол төвлөрүүлж, хуримтлалын хэмжээг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.

Хилийн боомтын нэвтрүүлэх хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх: “Боомтын сэргэлт”-ийн хүрээнд уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортын гол боомтуудын дэд бүтэц, терминал, хяналт шалгалтын байгууламжийг үе шаттай өргөтгөн шинэчилж, тээвэр зохион байгуулалтыг сайжруулж байна. Эдгээр арга хэмжээний үр дүнд нүүрсний экспортын хэмжээ 2024 онд 84 сая тонн, 2025 онд 90 сая тонн хүрч, түүхэн дээд үзүүлэлтээ дараалан шинэчилсэн бол 2026 оны 08 дугаар сарын 27-ны байдлаар 76.7 сая тонн нүүрс экспортлоод байна.

Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн арилжааг эрчимжүүлэх: Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн арилжаа 2025 оны эхний хагас жилд зах зээлийн үнийн бууралт, дуудах үнэ болон худалдан авагчдын үнийн хүлээлтийн зөрүүнээс шалтгаалан саарч, 2.4 сая тонн нүүрс арилжаалсан байна. Харин арилжааны нөхцөл, дуудах үнийг зах зээлийн бодит нөхцөлтэй уялдуулж, тээвэр, төлбөр тооцооны зохион байгуулалтыг сайжруулсны үр дүнд 2026 оны эхний хагас жилд биржээр 14.6 сая тонн нүүрс арилжаалсан нь өмнөх оны мөн үеэс 6 дахин нэмэгдсэн үзүүлэлт юм. Биржээр арилжаалах нүүрсний хэмжээ нэмэгдсэнээр худалдагч, худалдан авагч, бүтээгдэхүүний төрөл, чанар, хэмжээ, үнэ болон нийлүүлэлтийн нөхцөл нэгдсэн цахим системд бүртгэгдэж, нүүрсний борлуулалтын ил тод, нээлттэй байдал сайжирч байна. Түүнчлэн олон худалдан авагч нээлттэй, өрсөлдөөнт арилжаанд оролцсоноор нүүрсний үнэ зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийн бодит нөхцөлөөр тогтож, борлуулалтын үнийг дэмжих боломж нэмэгдэж байна. Тухайлбал, 2026 оны 6 дугаар сард нүүрсний дуудах дундаж үнэ тонн тутамд 99 ам.доллар байсан бол хэлцлийн дундаж үнэ 109 ам.долларт хүрсэн байна.

Цаашид биржийн арилжааны өсөлтийг тогтвортой хадгалах зорилгоор дуудах үнийг олон улсын болон хил орчмын зах зээлийн үнэтэй шуурхай уялдуулах, гадаадын худалдан авагч, гэрээний биелэлт, төлбөр тооцоо, тээвэрлэлтийн баталгааг сайжруулна. Мөн индексжүүлсэн болон форвард гэрээний арилжааг нэмэгдүүлснээр нүүрсний борлуулалтын ил тод байдлыг бэхжүүлж, экспортын орлого, татварын суурь болон төсвийн орлогын тодорхой байдлыг дээшлүүлнэ.

Эдийн засгийг төрөлжүүлэх: Засгийн газар эдийн засгийн бүтцийг төрөлжүүлж, дотоодын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүнийг өргөжүүлэх чиглэлд татварын дэмжлэг үзүүлж байна. Тухайлбал, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд заасны дагуу газар тариалангийн болон боловсруулах үйлдвэрлэлийн үндсэн хөрөнгөд бүртгэгдэх үйлдвэрлэлийн зориулалттай тоног төхөөрөмжийн иж бүрдлийн гаалийн албан татварыг 100 хувь хөнгөлж дараагийн төсвийн жилийн эхний хагас жилд буцаан олгохоор зохицуулсан.

Мөн үйлдвэрлэл, технологийн паркийн үндсэн хөрөнгийг бий болгоход шаардагдах, дотоодын үйлдвэрлэлээр хангах боломжгүй барилгын материал, дэд бүтэц болон тоног төхөөрөмжийн нэмэгдсэн өртгийн албан татварын төлөх хугацааг Засгийн газрын шийдвэрээр нэг удаа, дөрвөн жил хүртэл хугацаагаар хойшлуулах болон хэсэгчлэн төлөхөөр зохицуулсан. Түүнчлэн хуульд заасан нөхцөл, шаардлагыг хангасан тохиолдолд дээрх импортын барааг гаалийн албан татвараас чөлөөлөх замаар шинэ үйлдвэрлэл, технологи нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж байна.

БҮЛЭГ 2. ТӨРИЙН ӨМЧИТ АЖ АХУЙН НЭГЖҮҮДИЙН ЭРСДЭЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭ

2.1. ТӨААН-ҮҮДИЙН САНХҮҮГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

ТӨААН-үүд нь Монгол Улсын эдийн засагт, ялангуяа уул уурхай, эрчим хүч, тээвэр зэрэг стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Эдгээр ААН-үүд нь борлуулалтын орлогоор дамжуулан эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцохын зэрэгцээ нийгмийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээр хангах, төрөөс хэрэгжүүлж буй үндэсний хөгжлийн зорилтуудыг хэрэгжүүлэх зэрэг хосолсон чиг үүргийг хүлээдэг.

Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын 2025 оны статистикийн тоон мэдээлэлд дурдсанаар, Монгол Улсад 12 салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй нийт 91 ТӨААН бүртгэлтэй байна. Эдгээр ТӨААН-ийн нийт хөрөнгийн хэмжээ ДНБ-ий 67 хувьтай тэнцэж, нийт ажиллах хүчний 4.5 хувь буюу 60.7 мянган ажлын байрыг бүрдүүлж байна. Үүнд “Эрдэнэс Монгол Нэгдэл” буюу одоогийн “Чингис Хаан баялгийн сан нэгдэл”-ийн дор үйл ажиллагаа эрхэлж буй 25 охин компани мөн багтсан болно.

Эрсдэлийн шинжилгээнд ОУВС-ийн Санхүүгийн эрсдэлийг үнэлэх загвар (SOE-HCT) аргачлалыг ашиглан ТӨААН-үүдийг санхүүгийн⁶, санхүүгийн бус ашгийн төлөөх⁷ болон ашгийн бус⁸ гэсэн гурван ангиллаар авч үзэв.

Хүснэгт 7. ТӨААН-үүдийн 2025 оны санхүүгийн ангилал болон үзүүлэлт, тэрбум төгрөгөөр

Ангилал	ТӨААН	Нийт ажиллагсад	Төсөвт төвлөрүүлсэн орлого	Нийт орлого	Тайлант үеийн цэвэр ашиг (алдагдал)	Нийт өр төлбөр	Нийт хөрөнгө
Санхүүгийн бус, ашгийн	39	41,950	4,853	17,446	1,998	10,959	42,555
Ашгийн бус	46	14,756	478	6,713	(111)	3,314	6,211
Санхүүгийн	6	4,017	126	1,184	(151)	10,269	11,258
НИЙТ	91	60,723	5,457	25,344	1,735	24,542	60,025
ДНБ-д эзлэх хувь	-	4.5%*	6%	28%	2%	27%	67%

/*Нийт ажиллагчдад эзлэх хувь/ Эх сурвалж: ТӨБЗГ

⁶Санхүүгийн ТӨААН - Банк, даатгал, санхүүгийн үйлчилгээ /Төрийн банк/; ⁷Санхүүгийн бус ашгийн төлөөх ТӨААН - Зах зээлд бараа, үйлчилгээ борлуулах /Эрдэнэ үйлдвэр/болон ашгийн бус; ⁸Ашгийн бус ТӨААН – Нийтийн хэрэгцээ болон бодлогын үйлчилгээ /Цахилгаан станц/

Хүснэгт 8. ТӨААН-үүдийн улсын төсөвт төвлөрүүлсэн татварын орлого болон хуваарилсан ногдол ашиг, татварын төрлөөр, тэрбум төгрөг

Ангилал	2023 он	2024 он	2025 он	Өөрчлөлт 2025/2024
Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар	1,405.7	2,319.7	1,600.5	-31%
Хувь хүний орлогын албан татвар	177.6	342.0	384.3	12%
НӨАТ	186.0	276.2	286.3	4%
НДШ, ЭМД	486.2	564.3	745.7	32%
Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр	2,878.8	2,220.0	2,009.3	-9%
Бусад	280.0	330.2	430.8	30%
Төсөвт төвлөрүүлсэн орлого	5,414.4	6,052.4	5,456.9	-10%
Хуваарилсан ногдол ашиг	449.8	3,640.9	1,127.3	-69%

ТӨААН-үүд 2025 онд улсын төсөвт 5.5 их наяд төгрөгийн орлого төвлөрүүлсэн нь өмнөх оноос 10 хувиар буурчээ. Үүнд ААНОАТ-ын орлого 31 хувь, АМНАТ-ийн орлого 9 хувиар тус тус буурсан нь голлон нөлөөлсөн бөгөөд нүүрсний үнийн

бууралтаас үүдэн уул уурхайн салбарын орлого буурсан байна. Мөн ТӨААН-үүд 1.1 их наяд төгрөгийн ногдол ашиг хуваарилсан нь өмнөх оноос 69 хувиар буурсан үзүүлэлт боллоо.

2.2. ТӨААН-ҮҮДИЙН САНХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ҮР ДҮН

ТӨААН-ийн санхүүгийн тогтвортой байдал, үйл ажиллагааны үр ашиг болон төсөвт тохиож болзошгүй эрсдэлийг ОУВС-ийн SOE-НСТ загвараар үнэлэв. Шинжилгээнд, хөрөнгийн хэмжээ болон салбарын үйл ажиллагаа, төсөвт үзүүлэх нөлөө өндөртэй 17 санхүүгийн бус ашгийн төлөөх ТӨААН-ийг хамруулж,

тэдгээрийн ашигт ажиллагаа, хөрвөх чадвар, өр төлбөр төлөх чадвар гэсэн үзүүлэлтүүдээр эрсдэлийн байдлыг 1-ээс 5 хүртэлх зэрэглэлээр үнэлсэн бөгөөд зэрэглэл өсөх тусам эрсдэл нэмэгдэж байгааг илэрхийлнэ.

Хүснэгт 9. Сонгосон ТӨААН-үүд, салбарын ангиллаар

Салбар	ТӨААН тоо	ТӨААН хуулийн этгээд
Эрчим хүч	3	IV цахилгаан станц Улаанбаатар цахилгаан түгээх сүлжээ Диспетчерийн үндэсний төв Эрдэнэс Тавантолгой Эрдэнэт үйлдвэр
Уул уурхай, олборлолт	6	Эрдэнэс критикал минералс Багануур Шивээ Овоо Эрдэнэс Оюу толгой Монголын төмөр зам
Тээвэр, агуулах	3	Монголын иргэний агаарын тээвэр Улаанбаатар төмөр зам
Барилга	2	Гашуун Сухайт автозам Төрийн орон сууцны корпорац
Боловсруулах	3	Таван толгой түлш Газрын тос боловсруулах үйлдвэр Дарханы төмөрлөгийн үйлдвэр

Хүснэгт 10. Сонгосон ТӨААН-үүдийн 2024 болон 2025 оны эрсдэлийн зэргийн өөрчлөлт

ТӨААН хуулийн этгээд	2024	2025	Өөрчлөлт
Эрдэнэс Тавантолгой	2	2	Тогтвортой
Таван толгой түлш	3	3	Тогтвортой
Монголын төмөр зам	3	4	Муудсан
Газрын тос боловсруулах үйлдвэр	4	5	Муудсан
Эрдэнэт үйлдвэр	2	1	Сайжирсан
МИАТ	3	4	Муудсан
Улаанбаатар төмөр зам	3	3	Тогтвортой
Төрийн орон сууцны корпорац	5	4	Сайжирсан
IV цахилгаан станц	3	4	Муудсан
Эрдэнэт критикал минералс	3	4	Муудсан
Багануур	4	4	Тогтвортой
Улаанбаатар цахилгаан түгээх сүлжээ	3	3	Тогтвортой
Диспетчерийн үндэсний төв	3	3	Тогтвортой
Шивээ Овоо	4	4	Тогтвортой
Дарханы төмөрлөгийн үйлдвэр	-	2	-
Эрдэнэс Оюу толгой	-	4	-
Гашуун Сухайт автозам	-	4	-

SOE-НСТ загварын хүрээнд 2025 онд эрчим хүч, уул уурхай, тээвэр, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын 17 ТӨААН-ийн санхүүгийн эрсдэлийг үнэлсэн. Үнэлгээний үр дүнд 1 ТӨААН эрсдэлгүй, 2 ТӨААН бага эрсдэлтэй,

ТӨААН дунд эрсдэлтэй, 9 ТӨААН дундаас дээгүүр эрсдэлтэй, 1 ТӨААН өндөр эрсдэлтэй ангилалд багтаж үнэлгээнд хамрагдсан ТӨААН-үүдийн 60 орчим хувь нь дундаас дээгүүр болон өндөр эрсдэлтэй түвшинд байна.

АШИГТ АЖИЛЛАГАА:

ТӨААН-үүдийн үйл ажиллагааны орлогоор зардлаа нөхөх чадвар 2025 онд зарим талаар сайжирсан боловч хөрөнгө болон эздийн өмчийн өгөөж буурчээ.

Энэ нь ТӨААН-үүд үндсэн үйл ажиллагааны зардлаа нөхөж байгаа ч эзэмшлийн хөрөнгө, хөрөнгө оруулсан капиталтай харьцуулахад хангалттай үнэ цэнэ, ашгийг бий болгоход хүрэлцэхгүй байгааг харуулж байна. Үүнд үйлдвэрлэл, түлш, түүхий эд, цалин хөлс, засвар үйлчилгээ болон санхүүжилтийн зардал өндөр хэвээр хадгалагдаж, зарим байгууллагын зардал орлогоосоо илүү хурдацтай өссөн нь нөлөөлжээ.

Ашигт ажиллагаанд нөлөөлсөн хүчин зүйл салбар, байгууллага бүрд ялгаатай байна. Тухайлбал, уул уурхайн салбарын ТӨААН-үүдийн хувьд БНХАУ-ын түүхий эдийн эрэлт саарч, нүүрсний үнэ огцом буурсан нь борлуулалтын орлого, ашгийг бууруулахад голлон нөлөөлсөн байна.

Түүнчлэн, “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК болон “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын ашигт ажиллагааны эрсдэл харьцангуй бага хэвээр хэдий ч “Тавантолгой түлш” ХХК, “Шивээ-Овоо” ХК-ийн хувьд үнэ тариф нь үйлдвэрлэлийн зардлыг бүрэн нөхөхгүй, нийгмийн чиг үүрэгтэй үйл ажиллагаа хэрэгжүүлдэг нь ашигт ажиллагааг хязгаарлаж байна.

“Газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ХХК-ийн хувьд бүтээн байгуулалтын шатанд байгаа тул үндсэн үйл ажиллагааны орлого хараахан бүрдэж эхлээгүй бөгөөд хөрөнгө оруулалт, зээл, санхүүжилтийн зардал хуримтлагдсан нь өндөр эрсдэлтэй үнэлэгдэх үндсэн шалтгаан болсон байна.

Хүснэгт 11. Сонгосон ТӨААН-үүдийн ашигт ажиллагааны эрсдэлийн шинжилгээ
*Эрсдэлийн зэрэг 1-5 руу өсөхөөр, (1-эрсдэл бага, 5-эрсдэл өндөр), SOE-НСТ загварын үр дүн

АШИГТ АЖИЛЛАГАА				
Салбар	Хуулийн этгээд	Хөрөнгийн өгөөж	Эздийн өмчийн өгөөж	Зардал нөхөх чадвар
Эрчим хүч	IV цахилгаан станц	4	4	4
	Улаанбаатар цахилгаан түгээх сүлжээ	3	3	3
	Диспетчерийн үндэсний төв	3	2	3
УУ, олборлолт	Эрдэнэс Тавантолгой	2	3	1
	Эрдэнэт үйлдвэр	1	2	1
	Эрдэнэс критикал минералс	3	3	2
	Багануур	3	1	3
	Шивээ Овоо	3	5	3
	Эрдэнэс Оюу толгой	4	3	-
Тээвэр, агуулах	Монголын төмөр зам	3	3	2
	МИАТ	5	5	3
	Улаанбаатар төмөр зам	2	3	3
Барилга	Гашуун Сухайт автозам	3	1	3
	Төрийн орон сууцны корпорац	5	5	1
	Таван толгой түлш	5	5	5
Боловсруулах	Дарханы төмөрлөгийн үйлдвэр	2	1	1
	Газрын тос боловсруулах үйлдвэр	4	5	2

ХӨРВӨХ ЧАДВАР БУЮУ БЭЛЭН МӨНГӨНИЙ ХҮРЭЛЦЭЭ:

Хөрвөх чадварын үнэлгээгээр 17 ТӨААН-ийн дийлэнх нь эргэлтийн хөрөнгө болон түргэн хөрвөх актив богино хугацаат өр төлбөрийг бүрэн барагдуулахад хүрэлцэхгүй, авлага цуглуулах болон өглөг барагдуулах хугацааны зөрүү өндөр байна. Мөнгөн урсгалын дарамт эрчим хүч, дотоодын нүүрс, түлш, тээвэр болон

дэд бүтцийн байгууллагуудад нийтлэг ажиглагдаж байна. Энэ нь авлага, өглөгийн удирдлагыг салбарын хэмжээнд уялдуулах, богино хугацаат өрийн бүтцийг зохистой болгох, мөнгөн хөрөнгийн нөөцийн доод хэмжээг тогтоох бодлого хэрэгжүүлэх шаардлагатайг харуулж байна.

Хүснэгт 12. Сонгосон ТӨААН-үдийн хөрвөх чадварын эрсдэлийн шинжилгээ
*Эрсдэлийн зэрэг 1-5 руу өсөхөөр, (1-эрсдэл бага, 5-эрсдэл өндөр), SOE-НСТ загварын үр дүн

ХӨРВӨХ ЧАДВАР					
Салбар	Хуулийн этгээд	Эргэлтийн хөрөнгө ба өр төлөх чадвар	Түргэн хөрвөх чадварын харьцаа	Авлага төлөгдөх дундаж хугацаа	Өглөг барагдуулах дундаж хугацаа
Эрчим хүч	ДЦС-IV	5	5	2	1
	УБЦТС	5	3	1	2
	ДҮТ	5	2	1	2
УУ, олборлолт	ЭТТ	2	1	3	2
	ЭҮ	2	4	1	2
	ЭКМ	5	5	1	3
	БГН	5	5	1	4
	ШО	5	5	2	5
	ЭОТ	5	5	1	-
	МТЗ	5	4	3	2
Тээвэр, агуулах	МИАТ	5	5	1	2
	УБТЗ	5	5	1	2
	ГСАЗ	5	4	1	5
Барилга	ТОСК	2	1	5	5
	ТТТ	1	1	1	1
Боловсруулах	ДТҮ	3	2	1	3
	ГТБҮ	5	5	5	5

ӨР ТӨЛБӨР ТӨЛӨХ ЧАДВАР:

Өр төлбөрийн зохистой байдлын харьцаа нь тухайн ААН урт хугацаанд нийт өр, төлбөрийн үүргээ биелүүлэх чадвар, түүнд өөрийн хөрөнгө, эздийн өмч хэр жин эзэлж байгааг харуулдаг.

“Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-аас бусад ТӨААН-ийн өр, татварын өмнөх ашиг (EBITDA)-ийн харьцаа өндөр эрсдэлтэй түвшинд үнэлэгдсэн нь нийт өрийн хэмжээ үйл ажиллагааны ашигтай харьцуулахад өндөр, өрийн үндсэн болон хүүгийн төлбөрийг дотоод мөнгөн урсгалаар санхүүжүүлэх боломж хязгаарлагдмал байгааг илэрхийлж байна. Үүнд бүтээн

байгуулалтын шатанд байгаа компаниудын хувьд үйл ажиллагааны орлого бүрэн тогтворжоогүй байх үед урт хугацаат хөрөнгө оруулалтын өр төлбөр тайланд туссан, зохицуулалттай салбарын хувьд үнэ тариф зардлыг бүрэн нөхөхөд хүрэлцэхгүй зэрэг хүчин зүйлс голлон нөлөөлжээ.

Иймд өрийн эрсдэлийг төслийн үе шат, өрийн хугацаа, хүү болон валютын бүтэц, ирээдүйн мөнгөн урсгал, төрөөс хүлээлгэсэн бодлогын чиг үүрэг зэргийг харгалзан үзэж шинээр өр үүсгэх болон дахин санхүүжүүлэх шийдвэрт тусгах шаардлагатай байна.

Хүснэгт 13. Сонгосон ТӨААН-үүдийн өр төлбөр төлөх чадварын эрсдэлийн шинжилгээ
 *Эрсдэлийн зэрэг 1-5 руу өсөхөөр, (1-эрсдэл бага, 5-эрсдэл өндөр), SOE-HCT загварын үр дүн

ӨР ТӨЛБӨР ТӨЛӨХ ЧАДВАР							НИЙТ ЭРСДЭЛИЙН ЗЭРЭГ
Салбар	Хуулийн этгээд	Өр, ээдийн өмчийн харьцаа	Өр, EBITDA харьцаа	Хүү төлөх чадварын харьцаа	Мөнгөн хүүгийн үйлчилгээний харьцаа	Өрийн үйлчилгээний харьцаа	
Эрчим хүч	ДЦС-IV	2	5	-	-	5	4
	УБЦТС	2	5	3	4	5	3
	ДҮТ	4	5	1	1	4	3
	ЭТТ	2	5	1	1	-	2
	ЭҮ	1	1	1	1	1	1
УУ, олборлолт	ЭКМ	3	5	4	5	3	4
	БГН	4	5	5	5	5	4
	ШО	5	5	5	5	5	4
	ЭОТ	1	5	5	5	-	4
	МТЗ	3	5	3	4	4	4
Тээвэр, агуулах	МИАТ	4	5	5	5	5	4
	УБТЗ	2	5	3	4	2	3
	ГСАЗ	4	5	-	-	-	4
Барилга	ТОСК	5	5	5	5	5	4
	ТТТ	5	5	-	-	-	3
Боловсруулах	ТМУ	3	5	-	-	1	2
	ГТБУ	4	5	5	5	5	5

ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ҮР ДҮНД:

Нийт эрсдэлийн зэрэг: SOE-HCT загварын үнэлгээнд хамрагдсан 17 ТӨААН-ийн 1 нь эрсдэлгүй, 2 нь бага, 4 нь дунд, 9 нь эрсдэлтэй, 1 нь өндөр эрсдэлтэй ангилалд багтав. ТӨААН-үүдийн талаас илүү хувь нь эрсдэлтэй болон өндөр эрсдэлтэй түвшинд үнэлэгдсэн нь хөрөнгийн өгөөж, бэлэн мөнгөний хүрэлцээ, өрийн үйлчилгээний чадвараас голлон шалтгаалж байна.

Нэгдүгээрт, уул уурхайн томоохон ТӨААН-үүдийн ашигт ажиллагаа болон өр төлбөрийн чадвар бусад салбартай харьцуулахад харьцангуй сайн, нийт эрсдэл бага түвшинд байна.

Хоёрдугаарт, үнийн зохицуулалттай эрчим хүч, нүүрс, түлшний салбарын ТӨААН-үүдийн хөрвөх чадвар болон өр төлбөрийн чадвар сул үнэлэгдэв. Эргэлтийн хөрөнгийн хүрэлцээгүй байдал, авлага өглөгийн хуримтлал нь нүүрс олборлолтоос эрчим хүчний үйлдвэрлэл, дамжуулалт, түгээлт хүртэлх төлбөрийн сүлжээнд харилцан эрсдэл үүсгэж, үйл ажиллагааны тасралтгүй байдалд дарамт болж байна.

Гуравдугаарт, тээвэр, агуулах, дэд бүтцийн салбарын ТӨААН-үүдийн ашигт ажиллагаа харилцан адилгүй боловч богино хугацааны төлбөрийн чадвар болон өрийг үйл ажиллагааны ашгаар барагдуулах чадавх сул байна.

Дөрөвдүгээрт, нэгдсэн үнэлгээгээр ТӨААН-үүд салбар, үйл ажиллагааны онцлогоос хамааран ялгаатай боловч дийлэнх ТӨААН-үүдийн хөрвөх чадвар сул, өрийн үйлчилгээ эрсдэлтэй түвшинд байна. Иймд төсвийн дэмжлэг, шинэ өр болон дахин санхүүжилтийн шийдвэрийг тухайн байгууллагын бодлогын чиг үүрэг, төслийн үе шат, орлого бүрдүүлэх чадавх, салбарын харилцан хамааралд үндэслэх шаардлагатай байна.

ЭРСДЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ ЧИГЛЭЛД ЗАСГИЙН ГАЗРААС АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ АРГА ХЭМЖЭЭ:

ТӨААН-үүдийн засаглал, үр ашиг, санхүүгийн сахилга батыг сайжруулах чиглэлд 2026-2028 онд дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна. Үүнд:

Нэгдүгээрт, стратегийн болон нийтийн үйлчилгээний чиг үүргийг төрд хадгалах боловч арилжааны үйл ажиллагааг ил тод, өрсөлдөөнт зарчмаар явуулж, боломжтой ТӨААН-ийн хувьцааг хөрөнгийн биржээр үе шаттай олон нийтэд санал болгоно. Ингэснээр зах зээлийн хяналт, мэдээллийн ил тод байдал, удирдлагын хариуцлагыг бэхжүүлж, хувийн хөрөнгө оруулалтыг татах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Хоёрдугаарт, төр зайлшгүй эрхлэх шаардлагагүй, хувийн хэвшил өрсөлдөөнтэйгөөр гүйцэтгэх боломжтой үйл ажиллагааг үе шаттайгаар хувьчлахын зэрэгцээ чиг үүрэг давхардсан, үр ашиггүй хуулийн этгээдийг нэгтгэх, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах замаар төрийн өмчийн бүтцийг оновчтой болгоно.

Гуравдугаарт, ТӨААН-үүдийн засаглалыг олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчилж, хөрөнгийн удирдлагын тогтолцооны менежментийг сайжруулах замаар ТӨААН-үүдийн үйл ажиллагааны үр ашгийг дээшлүүлж хөрөнгийн өгөөжийг нэмэгдүүлэн улмаар төрд ногдох ногдол ашгийг бодитоор өсгөнө.

Энэ хүрээнд “Чингис хаан баялгийн сан нэгдэл” ХХК-ийн харьяанд үндэсний хэмжээний хөрөнгө оруулалтын санг төрийн 100 хувийн эзэмшлийн компани хэлбэрээр шинээр байгуулах ба уг хөрөнгийн багцыг төрийн өмчит компаниудын хувьцааны тодорхой хэсгээр бүрдүүлнэ. Тус сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх саналыг олон улсын нэр хүнд бүхий 12 хөрөнгө оруулалтын менежментийн компаниудад хүргүүлж, Франклин Темплетон болон БлэкРок компаниудаас ирүүлсэн хамтран ажиллах саналын дагуу эхний ээлжид Франклин Темплетон компанитай харилцан ойлголцлын санамж бичгийг Монгол Улсын Засгийн газрын түвшинд байгуулсан. Харин ойрын хугацаанд БлэкРок-той санамж бичиг байгуулахаар төлөвлөн ажиллаж байна.

Ингэснээр ТӨААН-үүдийн хувьцааг дангаар нь хувьчлах бус, төрийн эзэмшлийн хувьцааны 20 хүртэл хувийг нэгтгэн санд төвлөрүүлэн сангийн удирдлагыг гэрээний үндсэн дээр гадаадын мэргэжлийн хөрөнгийн удирдлагын байгууллагаар удирдуулах саналыг дэвшүүлээд байна. Үүний үр дүнд тус санд хувьцаагаа багцлан нэгтгэн компаниудын засаглал, ил тод байдал сайжирч улмаар үйл ажиллагааны үр ашиг олон улсын жишигт нийцэх суурь нөхцөл бүрдэх бөгөөд цаашлаад сангийн хувьцааг багцлан дотоодын болон олон улсын хөрөнгийн зах зээлд илүү үр өгөөжтэй арилжаалах боломж бүрдэнэ.

Тус арга хэмжээний хүрээнд санд төвлөрүүлсэн хөрөнгийг ТӨААН-үүдийн бүтээмж, ашигт ажиллагаа, хөрвөх болон төлбөрийн чадварыг сайжруулах, хувьцааны үнэлгээг нэмэгдүүлэх хөрөнгө оруулалтын төслүүдийг санхүүжүүлэхэд чиглүүлнэ. Ингэснээр ТӨААН-үүдийн санхүүгийн эрсдэлийг бууруулж, хөрөнгө оруулалтын өгөөж болон зах зээлийн үнэлгээг өсгөхийн зэрэгцээ Монгол Улсад хөрөнгө оруулах сонирхолтой дотоод, гадаадын хөрөнгө оруулагчдын тоо нэмэгдэж, томоохон төсөл хөтөлбөрийг санхүүжүүлэхэд шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг шинээр татах боломж бүрдэнэ.

Дөрөвдүгээрт, төрийн өмчийн хөрөнгийн үр ашиггүй зарцуулалт, үндсэн үйл ажиллагааны бус зардлыг хязгаарлах зорилгоор Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 22.9-д заасан татварын хөнгөлөлтийг төрийн өмчит хуулийн этгээдэд хамаарахгүй байх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна. Ингэснээр үндсэн үйл ажиллагаатай холбоогүй, үр ашиг багатай хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн дэмжлэг, хандивын хэмжээг бууруулж төрийн өмчит компанийн санхүүгийн сахилга батыг нэмэгдүүлж, улмаар төсөвт төвлөрүүлэх татварын орлого болон ногдол ашгийг нэмэгдүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

БҮЛЭГ 3. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН ЭРСДЭЛ

3.1. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН БАГЦЫН ЗАРДАЛ, ЭРСДЭЛИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

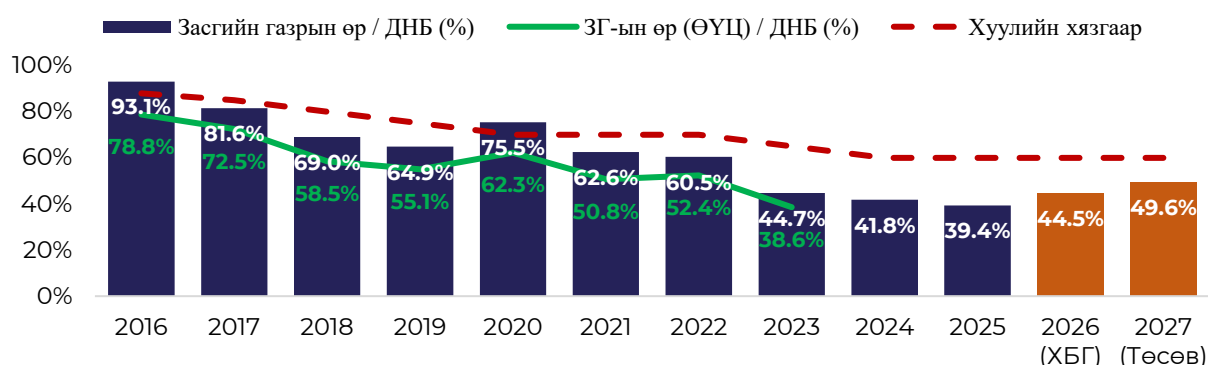
Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.4-т Засгийн газрын өрийн нэрлэсэн дүнгээр илэрхийлэгдсэн үлдэгдлийн ДНБ-д эзлэх хэмжээг 60 хувиас хэтрэхгүй байхаар заасан. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2027 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд, 2028-2029 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд Засгийн газрын өрийн нийт ДНБ-д эзлэх хэмжээг 2027-2028 онд 50.0 хувь, 2029 онд 45.0 хувь байхаар тусгасан.

Засгийн газрын өрийн удирдлагын дунд хугацааны стратегийн баримт бичиг батлагдаж эхэлснээс хойш өрийн дарамт 2.4 дахин буураад байна. Засгийн газрын өрийн нэрлэсэн дүнгээр илэрхийлэгдсэн үлдэгдлийн ДНБ-д харьцуулсан харьцаа 2016 онд 93.1 хувьтай тэнцэж байсан бол 2019 онд 64.9 хувь болж буурсан.

Харин 2020 онд цар тахлын нөлөөнөөс шалтгаалан өмнөх оны үзүүлэлтээс 10.6 нэгж хувиар өсөж, 75.5 хувьд хүрсэн боловч үүнээс хойш тогтмол буурсаар 2025 оны жилийн эцсийн байдлаар тус үзүүлэлт ДНБ-ний 39.4 хувьтай тэнцэж байна.

Засгийн газрын өрийн төсөөлөл нь Төсвийн хүрээний мэдэгдэлд тусгасан зорилтот үзүүлэлттэй нийцтэй байна. Засгийн газрын өрийн үлдэгдлийн ДНБ-д эзлэх хэмжээ 2027 онд 49.6 хувьд хүрч өсөх төлөвтэй байгаа ч энэ нь Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2027 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2028-2029 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан Засгийн газрын өрийн тухай төсвийн тусгай шаардлагыг хангаж байна.

Зураг 3. Засгийн газрын өрийн динамик

Засгийн газрын өрийн багцын зардал болон эрсдэлийг үнэлэхдээ өрийн зардал, дахин санхүүжилтийн эрсдэл, хүүгийн түвшний эрсдэл болон ханшийн эрсдэлийн үзүүлэлтүүдийг ашигладаг. Дэлхийн банк, ОУВС-аас хамтран боловсруулсан MTDS загварыг ашиглан хийсэн тооцооллоор Засгийн газрын өрийн багцын зардал болон эрсдэлийн үзүүлэлтүүд 2025 оны жилийн эцсийн байдлаар дараах байдалтай байна.

Хүснэгт 14. Засгийн газрын өрийн зардал, эрсдэлийн үзүүлэлтүүд, 2025 он

Эрсдэлийн үзүүлэлтүүд		ЗГ-ын өр (ЗГӨБ ороогүй)	ЗГ-ын өр (ЗГӨБ орсон)
Өрийн багцын зардал	Хүүгийн зардал (ДНБ-д эзлэх хувь)	1.4%	1.4%
	Жигнэсэн дундаж хүү (хувь)	3.4%	3.8%
Дахин санхүүжилтийн зардал	АТМ (жил) – эргэн төөлөгдөх дундаж хугацаа	7.2	6.8
Хүүгийн түвшний эрсдэл	АТР (жил) – хүүгийн түвшин шинэчлэгдэх хугацаа	6.3	6.0
Ханшийн эрсдэл	Гадаад валютаарх өр (нийт өрд эзлэх хувь)	95.7%	96.1%

Засгийн газрын хүүгийн зардлын ДНБ-д харьцуулсан харьцаа тогтвортой буурч байна. Засгийн газрын хүүгийн зардал 2017 онд 1,156.5 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ний 4.3 хувь, төсвийн орлогын 14.5 хувьтай тэнцэж байсан бол 2025 онд 1,249.9 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ний 1.4 хувь, төсвийн орлогын 4.1 хувьд хүрч тус тус буураад байна.

Засгийн газрын өрийн жигнэсэн дундаж хүүгийн түвшин олон улсын зах зээлийн суурь хүүгийн өөрчлөлттэй холбоотойгоор буурч байна. Дэлхий нийтэд 2022 оноос эхлэн тохиолдсон санхүүгийн хямрал болон үнийн өсөлтөөс шалтгаалж, олон улсын суурь хөвөгч хүү буюу СОФР (Баталгаат овернайт санхүүжилтийн түвшин) хүүгийн хэмжээ 2023-2024 онд 5 хувьд хүрч өссөнтэй холбоотойгоор Засгийн газрын өрийн багцын жигнэсэн дундаж хүүгийн түвшин 2023 онд 3.5 хувь, 2024 онд 4.2 хувьд хүрч өсөж байсан. Харин 2025 онд суурь хүүгийн түвшин 3.7 хувь болж буурснаас шалтгаалан Засгийн газрын өрийн хүүгийн хэмжээ мөн буурч 2025 онд 3.4 хувьд хүрлээ.

Засгийн газраас арилжааны нөхцөлтэй гадаад үнэт цаасны төлбөрийг шийдвэрлэж дахин санхүүжилтийн эрсдэлийг бууруулж байна. Тухайлбал, 2021-2026 онд нийт 3.4 тэрбум ам.долларын төлбөрийг Сенчири-1-5 бондын өрийн зохицуулалтын хүрээнд төлж, гадаад томоохон төлбөрийн дарамтыг тухай бүр

шийдвэрлэж байна. Үүнээс хамгийн сүүлд Сенчири-5 бондыг 2026 оны 03 дугаар сарын 09-ний өдөр 5.95 хувийн хүүтэйгээр олон улсын зах зээлд арилжаалж 2026 онд төлөгдөх хуваарьтай Номад бонд болон 2028 онд төлөгдөх хуваарьтай Сенчири-2 бондуудын төлбөрөөс тодорхой хэсгийг шийдвэрлэсэн.

Ийнхүү тогтмол өрийн зохицуулалтын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байгаа нь Засгийн газраас төлөх гадаад томоохон төлбөрийг төсөв, төлбөрийн тэнцэлд дарамт учруулалгүйгээр шийдвэрлэх боломжийг бүрдүүлж байна.

Засгийн газрын өрийн багцын хүүгийн түвшний эрсдэл бага байна. Хэдийгээр Монгол Улс дунджаас дээш орлоготой орны ангилалд шилжиж, санхүүжилт хөвөгч хүүтэй эх үүсвэрээр олгогдож байгаа ч Засгийн газрын өрийн 79.9 хувийг тогтмол хүүтэй өр төлбөр эзэлж байна. Мөн ашиглаагүй зээлийн үлдэгдлийн дийлэнх хэсгийг тогтмол хүүтэй зээл эзэлж байгаа тул Засгийн газрын өрийн багцын хүүгийн түвшний эрсдэл дунд хугацаанд бага байна.

Засгийн газрын өрийн 95.7 хувийг гадаад өр эзэлж байгаатай холбоотойгоор ханшийн эрсдэл өндөр байна. Үүнээс 2025 оны жилийн эцсийн байдлаар Засгийн газрын нийт гадаад өрийн 68.1 хувийг хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй гадаад зээл, 31.9 хувийг гадаад үнэт цаас эзэлж байна.

Засгийн газрын гадаад өрийн нийт өрд эзлэх хувь өндөр байгаа нь өрийн зардлыг бууруулах зорилгоор санхүүжилтийн хэрэгцээг бага хүүтэй, хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр санхүүжүүлж байсантай холбоотой юм.

3.2. ӨРИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ШИНЖИЛГЭЭ

Өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээний үр дүнгээр Засгийн газрын өрийн эрсдэл богино болон дунд хугацаанд хэвийн түвшинд байгаа нь ОУВС-ийн үнэлгээтэй нийцтэй байна. Засгийн газрын өрийн эрсдэлийг үнэлэх зорилгоор ОУВС-аас гишүүн орнуудын өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээг тогтмол боловсруулж, олон нийтэд мэдээлдэг. Энэхүү шинжилгээний үр дүнг хөрөнгө оруулагчид болон олон улсын санхүүгийн байгууллагууд тухайн улсад санхүүжилт олгох, зээлийн болон санхүүгийн эрсдэлийг үнэлэхэд ашигладаг.

Засгийн газрын өрийн тогтвортой байдал гэдэг нь Засгийн газар зээлдэгчдийнхээ өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлж, санхүүгийн хямралд өртөхгүйгээр урт хугацаанд өрийн харьцаа үзүүлэлтийг зохистой түвшинд байлгах чадварыг хэлнэ. Тогтвортой байдлыг үнэлэхэд төсвийн тэнцэл, эдийн засгийн өсөлтийн төлөв, төсвийн бодлого зэргээс шалтгаалан өрийн эргэн төлөлтийг шийдвэрлэх боломжийг үнэлдэг.

ОУВС-аас Засгийн газрын өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээг үндсэн 2 загварчлалаар боловсруулдаг. Үүнд:

- Бага орлоготой орнуудын өрийн тогтвортой байдлыг үнэлэх загвар (LICDSF)
- Улсын эрсдэл, өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээний загвар (SRDSF)

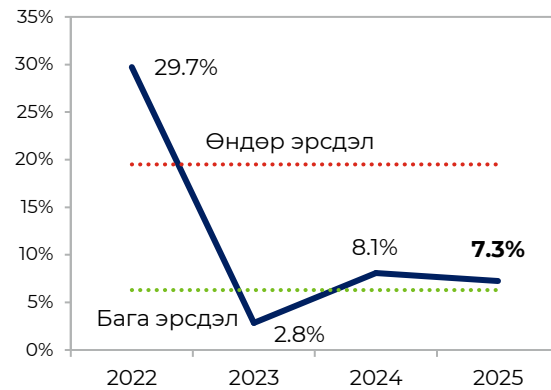
Монгол Улсын хувьд 2011 оноос “бага орлоготой” орон ангиллаас гарч “дундаж орлоготой” ангилалд шилжсэн бөгөөд 2023 оноос хойш SRDSF загварыг ашиглан Засгийн газрын өрийн тогтвортой байдлыг үнэлж байна.

Богино хугацаа:

ОУВС-аас Засгийн газрын өрийн богино хугацааны эрсдэлийн стресс тохиох магадлал 19.5 хувиас их үед өндөр, стресс тохиох магадлал 6.3 хувиас бага үед бага, бусад үед хэвийн гэж үздэг. Тус загварт Монгол Улсын 2021-2025 оны өгөгдлийг оруулж тооцоход 2026-2027 онд стресс тохиох магадлал 7.3 хувь буюу хэвийн эрсдэлтэй түвшинд үнэлэгдэж байна. Уг магадлал өрийн дарамт багассантай холбоотойгоор 2024 онтой харьцуулахад 2025 онд буурсан байна.

Зураг 4. Богино хугацааны загварын үр дүн

Богино хугацааны сэрэмжлүүлгийн өөрчлөлт

Дунд хугацаа:

Засгийн газрын өрийн дунд хугацааны эрсдэлийг өрийн тархалтын төсөөлөл болон санхүүжилтийн хэрэгцээний түвшнийг ашиглан тооцдог. Шинжилгээний үр дүнг 2024 оны түвшинтэй харьцуулахад өрийн тархалтын өргөн болон өр өсөх магадлал буурсан хэдий ч институцын чанарын үзүүлэлт муудсанаас шалтгаалан эрсдэлийн түвшин өндөр болсон байна.

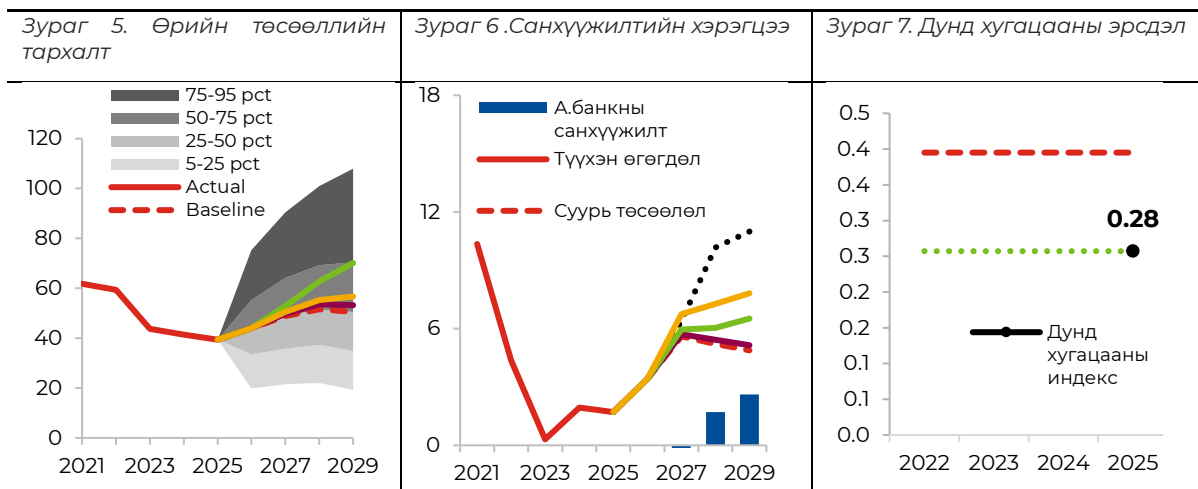
Хүснэгт 15. Дунд хугацааны загварын үр дүн

Загвар	Үзүүлэлт	Хэмжээ	Эрсдэлийн түвшин	Эрсдэлийн сэрэмжлүүлэг
Өрийн төсөөллийн тархалт	Тархалтын өргөн (5 жилийн дараах тархалтын Хамгийн өндөр-Хамгийн бага хэмжээ)	88.7%	1.3	
	Өр тогтворжихгүй байх магадлал (2024 оны түвшнээс өсөх магадлал)	16.4%	0.1	
	Өрийн түвшин х Институцын индекс ¹	31.3%	0.7	
	Өрийн төсөөллийн тархалтын индекс		2.1	Өндөр
Санхүүжилтийн хэрэгцээ	Засгийн газрын Санхүүжилтийн хэрэгцээний ДНБ-д эзлэх хэмжээний дундаж (5 жил)	5.4%	1.9	
	Банкнудын ЗГ-аас авах авлагын нийт хөрөнгөд эзлэх хувь	4.0%	1.3	
	Стрессийн үед Банкны ЗГ-аас авах авлагын өөрчлөлт	4.8%	1.6	
	Санхүүжилтийн хэрэгцээний индекс		4.8	Бага

Харин Засгийн газрын санхүүжилтийн хэрэгцээний эрсдэлийг тооцохдоо дараагийн 5 жилд санхүүжилтийн хэрэгцээний дундаж түвшин, арилжааны банкуудын Засгийн газраас авах авлагын хэмжээний нийт нөөцөд эзлэх хувь болон стрессийн үед Засгийн газраас авах авлагын хэмжээ хэрхэн өсөх төсөөллийг ашиглан тооцоолдог.

Шинжилгээний үр дүнд эрсдэлийн түвшин муудсан буюу Засгийн газрын санхүүжилтийн хэрэгцээ дараагийн 5 жилд өсөхөөр гарсан байх бөгөөд энэ нь гадаад зээлийн ашиглалт өсөх, төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал өсөх зэрэг хүчин зүйлсээс шалтгаалж байна.

Хэдий үзүүлэлт муудсан ч төсвийн алдагдал болон үндсэн төлбөрийн хэмжээ ДНБ-тэй харьцуулахад бага байх тул эрсдэлийн түвшин бага гарсан байна.

Түүнчлэн доорх хүснэгтэд тус 2 эрсдэлийн үзүүлэлтийг индексжүүлж авч үзэхэд дунд хугацаанд Засгийн газрын өрийн эрсдэл хэвийн түвшинд байна.

Хүснэгт 16. Дунд хугацааны эрсдэлийн индекс

	Бага эрсдэлийн жишиг	Өндөр эрсдэлийн жишиг	Эрсдэлийн түвшин	Индексжүүлсэн хэмжээ
Өрийн төсөөллийн тархалт	1.1	2.1	2.1	0.5
Санхүүжилтийн хэрэгцээ	7.6	17.9	4.8	0.1
Дунд хугацааны индекс	0.3	0.4		0.28, Хэвийн

ОУВС-аас 2023 онд хийсэн өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээгээр Засгийн газрын өрийн эрсдэлийг өндөр гэж үнэлж байсан. Энэ нь хугацаа тулсан МУХБ-ны бондууд, Монголбанкны своп, Засгийн газраас Хуралдай бонд, Гэрэгэ бондуудыг эргэн төлөхөөр хүлээгдэж байсантай холбоотой юм. Дээрх эргэн төлөлтүүдийг хуваарийн дагуу 2023 онд бүрэн төлж барагдуулсан бөгөөд 2024 оны жилийн эцсийн байдлаар Засгийн газрын өрийн ДНБ-д эзлэх хэмжээ 60.5 хувьтай тэнцэж байснаас 39.4 хувь болж 21.1 нэгж хувиар буурсан.

Сүүлийн жилүүдэд өрийн түвшин буурснаас гадна эдийн засгийн өсөлт 5-7 хувьд хадгалагдаж, гадаад валютын албан нөөцийн хэмжээ 3.4 тэрбум ам.доллараас 7.0 тэрбум ам.долларт хүрч өссөн зэрэг эдийн засгийн эерэг үзүүлэлтүүдтэй холбоотойгоор Засгийн газрын өрийн эрсдэлийн түвшин буурч 2025 онд хэвийн түвшинд үнэлэгдсэн байна.

Хүснэгт 17. Засгийн газрын өрийн эрсдэлийн түвшин

Хугацаа	Механик дохио
Богино хугацаа	Хэвийн
Дунд хугацаа	Хэвийн
Өрийн төсөөллийн тархалт	Хэвийн
Санхүүжилтийн хэрэгцээ	Бага

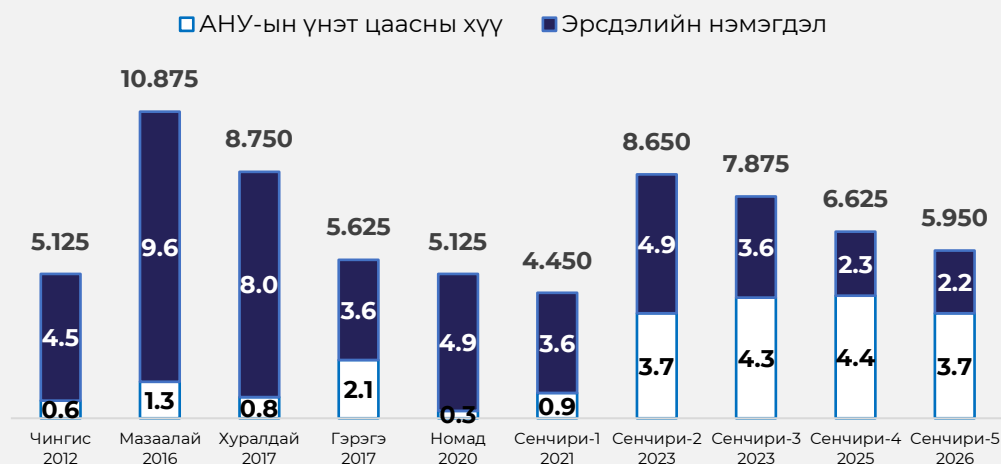
ЭРСДЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ ЧИГЛЭЛД ЗАСГИЙН ГАЗРААС АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ АРГА ХЭМЖЭЭ:

Өрийн эрсдэлийг бууруулах чиглэлд Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2026-2028 оны стратегийн баримт бичигт дурдсан дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны арилжааг тогтмол зохион байгуулж, дотоодын хөрөнгийн зах зээлийг дэмжиж байна. Засгийн газрын хувьд 2027 онд нийт Засгийн газрын санхүүжилтийн эх үүсвэрийн 40 орчим хувийг Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны эх үүсвэрээр санхүүжүүлэхээр төлөвлөж байна. Тус үзүүлэлт нь 2020-2025 онд дунджаар 14 хувьтай тэнцэж байсан бол дотоод санхүүжилтийг нэмэгдүүлснээр 2025 онд Засгийн газрын өрийн 4.3 хувийг эзэлж байсан дотоод өрийн хэмжээ 2027 онд 8.2 хувь болж өсөх бөгөөд энэ нь гадаад өрийн нийт өрд эзлэх хувийг бууруулж, ханшийн болон хүүгийн эрсдэлийг хязгаарлах ач холбогдолтой.

Олон улсын зах зээлд гадаад үнэт цаасыг тогтмол арилжаалах замаар өрийн зохицуулалт хийж байна. Олон улсын зах зээлд гадаад үнэт цаасыг тогтмол арилжаалж, өрийн зохицуулалт хийснээр үнэт цаасны эрсдэлийн нэмэгдэл бага байх боломж бүрдэнэ. Мөн үнэт цаасны эргэн төлөлтийг эдийн засаг, гадаад валютын албан нөөцөд хүндрэл учруулахгүйгээр шийдвэрлэх боломжтой бөгөөд ам.долларын өгөөжийн муруйг тогтоож, ААН-үүд олон улсын зах зээлээс харьцангуй хямд эх үүсвэрийг татан төвлөрүүлэх боломжийг бүрдүүлдэг.

Зураг 8. Засгийн газрын үнэт цаас

Валютын своп, хүүгийн своп зэрэг өрийн зохицуулалтын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Засгийн газраас олон улсын санхүүгийн байгууллагуудтай хүүгийн болон валютын хэлцэл хийх саналыг Азийн хөгжлийн банк, Дэлхийн банк, Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банкнуудад хүргүүлсэн.

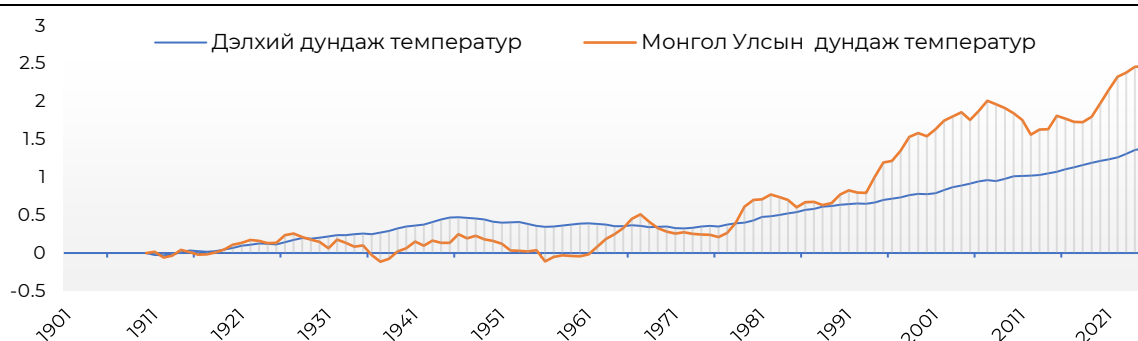
Энэхүү своп хэлцэл нь хөвөгч хүүтэй, гадаад валютаар илэрхийлсэн зээлүүдийг төгрөгийн санхүүжилтийн эх үүсвэр татах боломж бүрдүүлэх юм.

Болзошгүй өр төлбөрийн хэмжээг хязгаарлаж байна. Засгийн газрын болзошгүй өр төлбөрийн хэмжээг хязгаарлах зорилтыг дунд хугацаанд дэвшүүлсэн нь Засгийн газрын өрийн баталгааны ДНБ-д эзлэх хэмжээг 10 хувиас хэтрүүлэхгүй байх, мөн орон нутгийн өр төлбөрийн хэмжээний тухайн орон нутгийн төсвийн орлогод эзлэх хэмжээг 2026 онд 70 хувиас, 2027 онд 60 хувиас, 2028 онд 50 хувиас тус тус хэтрүүлэхгүй байхаар хязгаарлаж, орон нутаг нь улсын төсвөөс санхүүгийн дэмжлэг аваагүй байх шалгуурыг тогтоосон болно. Ингэснээр Засгийн газрын болзошгүй өр төлбөрийн эрсдэл болон төсөвт үзүүлэх дарамтыг бууруулах нөхцөл бүрдүүлнэ.

БҮЛЭГ 4. УУР АМЬСГАЛЫН ЭРСДЭЛ

Монгол Улсын хувьд эрс тэс, хуурай уур амьсгалтай бөгөөд сүүлийн жилүүдэд зуд, ган, үер зэрэг байгалийн аюулт үзэгдлийн давтамж нэмэгдэж эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөө эрчимжиж байна. Уур амьсгалын өөрчлөлт нь зөвхөн байгаль орчны асуудал бус, эдийн засгийн өсөлтийг сааруулах, цаашлаад төсвийн орлогод сөргөөр нөлөөлөх, гамшгийн хариу арга хэмжээ, дасан зохицох арга хэмжээнд шаардагдах төсвийн зардлыг өсгөснөөр урт хугацаанд төсвийн тэнцэл болон өрийн тогтвортой байдалд нөлөөлөх эрсдэлтэй.

Зураг 9. Температурын хазайлт 10 жилийн дунджаар

Эх сурвалж: WorldBank, Met Office

Зураг 10. Том малын зүй бус хорогдол ба зудын давтамж

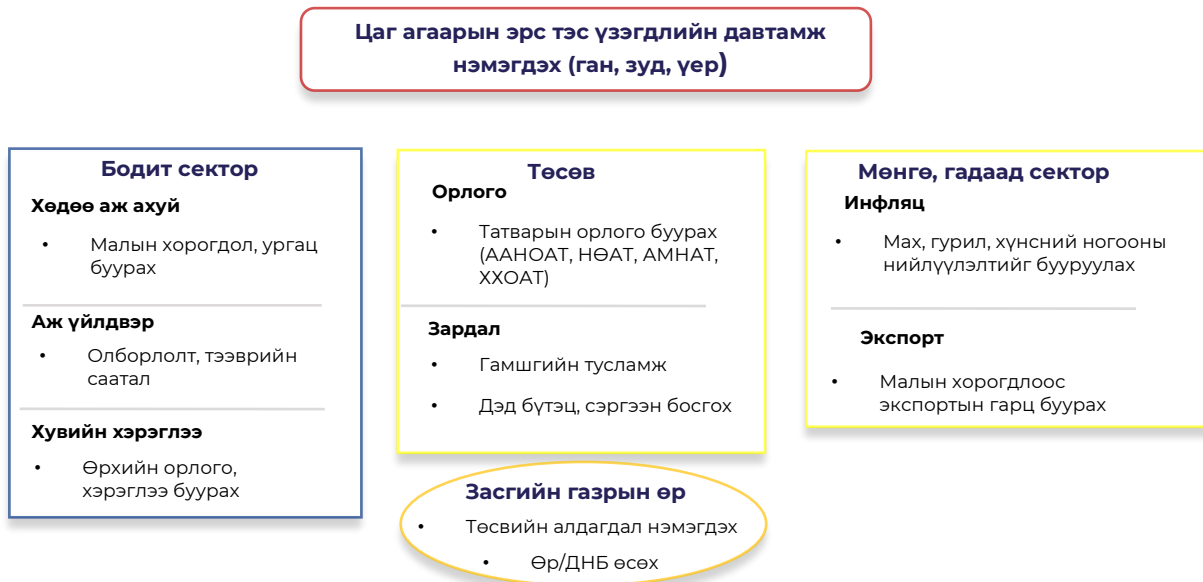

Эх сурвалж: YCX, EM-DAT

Монгол Улсад уур амьсгалын өөрчлөлт дэлхийн дунджаас илүү хурдацтай явагдаж байна. Нэгдсэн Үндэсний Байгууллага(НҮБ)-ын уур амьсгалын өөрчлөлтийн суурь конвенцод хүргүүлсэн тайланд Монгол Улсын жилийн дундаж агаарын температур 1940–2022 оны хооронд 2.46°C-аар нэмэгдсэн нь дэлхийн дунджаас ойролцоогоор хоёр дахин өндөр үзүүлэлт (Зураг 9) болохыг тэмдэглэжээ.

Дундаж температур өссөнөөр хуурайшилт, хөрсний чийгийн алдагдал, усны хомсдол нэмэгдэж ган, зуд, үер зэрэг байгалийн гамшгийн тохиолдлыг нэмэгдүүлэх эрсдэл үүсгэж байна. Тухайлбал, 2023–2024 онд дараалан тохиолдсон зудын улмаас (Зураг 10) том малын зүй бус хорогдол 9.4 саяд хүрч ХАА-н үйлдвэрлэл 28.7 хувиар агшсан бөгөөд өрхийн ХАА-н үйлдвэрлэлийн орлого 12.3 хувиар, тус салбарт ажиллагсдын тоо 15.7 хувиар буурсан байна.

Зураг 11. Уур амьсгалын эрсдэлийн макро эдийн засаг, төсөвт дамжих сувгууд

Уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөлөл нь макро эдийн засагт бодит, төсөв, мөнгө болон гадаад секторын сувгаар дамжин нөлөөлнө. Бодит секторын хувьд физик эрсдэл (зуд, ган, үер, усны хомсдол) нь ХАА, уул уурхай, эрчим хүч, тээвэр, дэд бүтцийн үйл ажиллагааг саатуулж, үйлдвэрлэл, өрхийн орлого болон хэрэглээг бууруулна. Үүний зэрэгцээ хүнсний нийлүүлэлт хумигдаж инфляц өсөх, экспортын үйлдвэрлэл болон валютын орлого буурах эрсдэлтэй. Эдгээр нөлөө нь татварын орлогыг бууруулж, гамшгийн тусламж, сэргээн босголт болон дасан зохицох зардлыг нэмэгдүүлэх замаар төсөвт дарамт учруулна.

Монгол Улсын уур амьсгалын эрсдэлийн макро эдийн засгийн нөлөөллийг үнэлсэн судалгааны үр дүн

Хүснэгт 18. Монгол улсын уур амьсгалын эрсдэлийн макро эдийн засгийн нөлөөллийг үнэлсэн судалгааны үр дүн

Судалгаа	Үнэлсэн эрсдэл, хамрах хүрээ	Үр дүн	Төсвийн эрсдэл
Дэлхийн банк-Уур амьсгал ба хөгжил (2024)	Зудын давтамж, малын хорогдлын ирээдүйн эрсдэл	2000 оноос хойш дунджаар 5 жил тутамд 1 удаа зуд тохиож байсан бол 2050 он гэхэд зуд гурван жил тутамд нэг удаа тохиолдох эрсдэлтэй байна.	Мал аж ахуйн үйлдвэрлэл, малчин өрхийн орлого, экспорт буурах бөгөөд гамшгийн тусламж, нийгмийн хамгааллын зарлагын хэрэгцээг нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй.
Сангийн яам, ОУВС (2026)	Зудын эдийн засгийн өсөлтөд үзүүлэх нөлөө жилийн өгөгдөл, 2001–2024	Тухайн жилд зуд тохиолдсон бол зудын нөлөө нэг жилийн хоцрогдолтойгоор эдийн засгийн өсөлтийг дунджаар 3.8 нэгж хувиар бууруулдаг хамааралтай гарсан.	Зудын эрсдэлийн эдийн засагт үзүүлэх нөлөө тухайн жилээр хязгаарлагдахгүй, бөгөөд дунд хугацааны өсөлт болон төсвийн орлогын гүйцэтгэлд нөлөөлөх боломжтойг харуулна.
ОУВС, Монгол Улсын өндөр эрсдэлийн хувилбарын үнэлгээ (2026)	Уур амьсгалын физик болон шилжилтийн эрсдэл давхцах хавсарсан: -БНХАУ руу хийх нүүрсний экспортын огцом бууралт, - дараалсан хүнд зуд, -Улаанбаатар хотод хүчтэй үер	Гурван шок богино хугацаанд дараалан тохиолдох нөхцөлд нийт үйлдвэрлэл 21 хувь хүртэл буурч, ажилгүйдлийн түвшин 14 хувь хүртэл өсөх эрсдэлтэй гэж үнэлсэн.	Уул уурхай, гадаад худалдаа болон үйлчилгээний салбарын агшилтаар ААНОАТ, АМНАТ, ногдол ашиг, НӨАТ болон орлогын албан татварын суурь буурахын зэрэгцээ малчдад үзүүлэх дэмжлэг, нийгмийн хамгаалал болон үерийн дараах сэргээн босголтын зардал нэмэгдэж, төсвийн тэнцэлд давхар дарамт учруулах эрсдэлтэй.

Дээрх судалгааны үр дүнгүүд нь уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй физик эрсдэл нэмэгдэх нь эдийн засгийн үйлдвэрлэл, хөдөлмөр эрхлэлт, өрхийн орлого болон өсөлтөд сөргөөр нөлөөлж, улмаар төсвийн тогтвортой байдалд эрсдэл учруулж болохыг нотолж байна.

Дэлхийн банк уур амьсгалын эрсдэлийг бууруулахын тулд гамшиг тохиохоос өмнө санхүүжилт болон бэлэн байдлыг хангах, бэлчээр, усны нөөцийг тогтвортой ашиглах, эмзэг өрхүүдэд тусламжийг шуурхай хүргэх тогтолцоог бүрдүүлэх, үер болон бусад гамшигт тэсвэртэй дэд бүтцийг хөгжүүлэх, мөн уур амьсгалын эрсдэлтэй холбоотой зардлыг төсөв, хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлтөд урьдчилан тусгах шаардлагатай гэж зөвлөсөн байна.

ЭРСДЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ ЧИГЛЭЛД ЗАСГИЙН ГАЗРААС АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ АРГА ХЭМЖЭЭ:

Өвөлжилт, хаваржилтын бэлтгэл ажил болон гамшгийн эрсдэлийн санхүүжилтийн бэлэн байдлыг хангах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэрлэх чадварыг нэмэгдүүлэх чиглэлд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна.

Үүнд:

- **Өвөлжилт, хаваржилтын бэлтгэл ажлыг хангах:** Засгийн газрын 2026 оны 286 дугаар тогтоолоор хүнс, ХАА салбарын 2026–2027 оны өвөлжилт, хаваржилтын бэлтгэлийг хангах арга хэмжээг баталсан. Энэ хүрээнд аймаг, нийслэлийн өвс, тэжээлийн аюулгүйн нөөц болон 2027 оны хаврын махны нөөцийг бүрдүүлэх, отор нүүдлийг зохион байгуулах, гамшгийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх болон хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг баталж хэрэгжүүлэх, шатахуун, техник хэрэгслийн бэлэн байдлыг хангах зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна.
- **Гамшгийн эрсдэлийн санхүүжилтийн бэлэн байдлыг хангах:** Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд Засгийн газрын нөөц санг төсөвт урьдчилан төлөвлөх боломжгүй, хойшлуулшгүй арга хэмжээ болон гамшгийн эрсдэл, хор уршгийг бууруулахад шаардагдах нэмэлт санхүүжилтийг шийдвэрлэх зориулалттай байхаар зохицуулсан. Тус сангийн хэмжээг байгаль, цаг уурын төлөв болон өмнөх оны гүйцэтгэлд үндэслэн тогтоож, тухайн жилийн төлөвлөсөн ДНБ-ий 1 хувиас ихгүй байхаар заасан. Энэ зохицуулалтын хүрээнд гамшгийн эрсдэлийг бууруулах, учирсан хохирол, үр дагаврыг арилгах арга хэмжээнд Засгийн газрын нөөц сангаас 2026, 2027 онд тус тус 121.3 тэрбум төгрөгийг төсөвт тусгахаар төлөвлөж байна.
- **Уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэрлэх чадавхыг нэмэгдүүлэх:** Монгол Улс 2026 оны 8 дугаар сарын 17–28-ны өдрүүдэд НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх конвенцын Талуудын 17 дугаар бага хурал (COP17)-ыг зохион байгуулж байна. Тус хурлын хүрээнд газрын доройтол, цөлжилт, гангийн эрсдэлийг бууруулах, бэлчээр, ус, хүнсний тогтолцооны тэсвэрлэх чадавхыг нэмэгдүүлэх, эдгээр чиглэлд хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийг өргөжүүлэх асуудлыг хэлэлцэж байна. Тухайлбал, Монгол Улсын ой хамгаалал, доройтсон газрын нөхөн сэргээлт, газрын тогтвортой менежментийг дэмжих чиглэлээр Европын Хөрөнгө Оруулалтын Банктай хамтран 200 сая евро хүртэлх санхүүжилт, мөн Дэлхийн банктай хамтран хэрэгжүүлэх 100 сая ам.долларын “Тогтвортой эдийн засаг ба газрын нэгдсэн менежмент” (SMILE) хөтөлбөрийн санхүүжилт татахаар ажиллаж байна. Эдгээр хөрөнгө оруулалт нь урт хугацаанд уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэх эдийн засгийн хохирол болон төсөвт учрах дарамтыг бууруулах ач холбогдолтой.

ДҮГНЭЛТ

Төсвийн эрсдэлийн шинжилгээг макро эдийн засгийн орчин ба эрсдэл, ТӨААН-үүдийн эрсдэлийн шинжилгээ, Засгийн газрын өрийн эрсдэлийн шинжилгээ болон уур амьсгалын эрсдэлийн шинжилгээ гэсэн үндсэн 4 бүлэгтэй боловсруулж, холбогдох судалгаа, шинжилгээ, тооцооллуудыг хамруулж дараах дүгнэлтэд хүрлээ.

1. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ОРЧИН БА ЭРСДЭЛ:

Гадаад эдийн засгийн орчны төлөв ба эрсдэлийн хүрээнд 2027 онд гадаад эдийн засгийн тогтворгүй байдал үргэлжлэх, Ойрх Дорнодын мөргөлдөөний улмаас дэлхийн газрын тосны үнийн хэлбэлзэл хадгалагдах, ОХУ-Украины дайнаас үүдэн түлш, шатахууны нийлүүлэлт хязгаарлагдах, БНХАУ-ын эрэлт сулрах зэрэг голлох эрсдэлийг тодорхойлж, макро эдийн засгийн орчинд үзүүлэх эрсдэлийг нөлөөллийн шинжилгээг гүйцэтгэлээ.

Шинжилгээний үр дүнд:

- Ойрх Дорнодын мөргөлдөөний хурцадмал байдал үргэлжилж газрын тосны үнэ суурь төсөөллөөс 20 хувиар өснө гэж үзвэл 2027 онд 84 ам.доллар/баррельд хүрч, дизель түлшний дотоодын үнэ 21 хувиар өсөхөөр байна. Энэ нь ААН-үүдийн үндсэн үйл ажиллагааны мөнгөн зардлыг өсгөх замаар ашигт ажиллагааг бууруулж, уул уурхайн салбарын ААНОАТ-ын орлогыг 350 орчим тэрбум төгрөгөөр бууруулж болзошгүй байна.
- Дотоодын түлш, шатахууны үнэ 10 хувиар өсвөл инфляцын түвшин суурь төсөөллөөс 0.9-1.6 нэгж хувиар нэмэгдэхээр байна. Үүнээс, ХҮИ-ийн сагс дахь шатахууны бүлгийн жин болон үнийн өөрчлөлтийг харгалзвал шууд нөлөө 0.5-0.8 нэгж хувь байхаар байна. Харин шатахууны үнийн өсөлт тээвэр, үйлдвэрлэл, түгээлтийн зардлаар дамжин бусад бараа, үйлчилгээний үнэд шингэх шууд бус нөлөө 0.4-0.8 нэгж хувь байхаар байна.
- Нүүрсний экспорт суурь төсөөллөөс 5 сая тонноор буурч, 105 сая тонн болсон тохиолдолд экспортын орлого ойролцоогоор 1.2 их наяд төгрөгөөр, төсвийн орлого 260 орчим тэрбум төгрөгөөр буурахаар байна.
- Нүүрсний үнийг 10 хувиар буурна гэж үзвэл экспортын орлогыг 2.8 их наяд төгрөгөөр, төсвийн орлогыг 560 тэрбум төгрөгөөр бууруулахаар байна. Мөн зэсийн үнэ 10 хувиар буурна гэж үзвэл экспортын орлогыг 2.4 их наяд, төсвийн нийт орлогыг 410 тэрбум төгрөгөөр бууруулахаар байна.

Дээрх эрсдэлүүдийн төсөвт үзүүлэх нөлөөллийг эрсдэлийн матрицад тусган харуулбал дараах байдалтай байна.

Хүснэгт 19. Төсвийн эрсдэлийн матриц				
Төсвийн нөлөө	Өндөр (500 тб.₮ дээш)		Нүүрсний үнэ 10 хувиар буурах	
	Дунд (150-500 тб.₮ хүртэлх)	Нүүрсний экспорт 5 сая тонноор буурах; Зэсийн үнэ 10 хувиар буурах	Газрын тосны үнэ 20 хувиар өсөх	
	Бага (150 тб.₮ хүртэлх)			
		Бага	Дунд	Өндөр
Тохиох магадлал				

2. ТӨРИЙН ӨМЧИТ АЖ АХУЙН НЭГЖҮҮДИЙН ЭРСДЭЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭ

Монгол Улсын ТӨААН-үүдийн санхүүгийн эрсдэлийг үнэлэхдээ ОУВС-ийн SOE-NCT загварыг ашиглаж, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газарт бүртгэлтэй 91 ТӨААН-ийн хөрөнгийн хэмжээ, ашигт ажиллагаа, мөнгөн хөрөнгө болон өр төлбөрийн зохистой харьцааг харгалзан, санхүүгийн бус, ашгийн төлөөх 17 ТӨААН-ийг сонгон авч эрсдэлийн нарийвчилсан шинжилгээг гүйцэтгэлээ.

Шинжилгээний үр дүнд:

- Ашигт ажиллагааны үнэлгээгээр ТӨААН-үүдийн үйл ажиллагааны зардлаа өөрийн орлогоор нөхөх чадвар харьцангуй дунд түвшинд хэдий ч хөрөнгө болон эздийн өмчийн өгөөж эрсдэлтэй түвшинд байна.
- Хөрвөх чадварын үнэлгээгээр богино хугацааны төлбөрийн чадвар ТӨААН-үүдийн нийтлэг эрсдэл болж байна. Дийлэнх ТӨААН-ийн эргэлтийн болон түргэн хөрвөх хөрөнгө нь богино хугацаат өр төлбөрөө бүрэн барагдуулахад хүрэлцэхгүй байгаа нь татвар, цалин хөлс, нийлүүлэгч болон зээлдүүлэгчийн төлбөрийг хугацаанд нь барагдуулах санхүүгийн боломжийг хязгаарлаж, авлага, өглөгийн хуримтлал нэмэгдэх эрсдэлийг бий болгож байна.
- Өрийн тогтвортой байдлын үнэлгээгээр “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-аас бусад дийлэнх ТӨААН-ийн өр, EBITDA-ийн харьцаа өндөр эрсдэлтэй түвшинд байна. Энэ нь үйл ажиллагааны ашгийн хэмжээнд харьцуулахад өрийн хэмжээ өндөр, улмаар өр төлбөрийг үйл ажиллагааны дотоод эх үүсвэрээр барагдуулах чадвар сул байгааг илэрхийлж байна.
- ТӨААН-үүдийн 2025 оны санхүүгийн гол эрсдэл нь хөрөнгийн өгөөжийн сул байдал, богино хугацааны мөнгөн хөрөнгийн хүрэлцээгүй байдал болон өрийн үйлчилгээний дарамтад төвлөрсөн байна.

3. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН ЭРСДЭЛ

Засгийн газрын өрийн эрсдэлийн шинжилгээнд Засгийн газрын өрийн багцын зардал, эрсдэлийн үзүүлэлтүүдийн шинжилгээ болон өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээг тус тус хийж гүйцэтгэлээ.

Шинжилгээний үр дүнд:

- Засгийн газрын өрийн багцын зардал, эрсдэлийн үзүүлэлтүүдийн хувьд дахин санхүүжилтийн эрсдэл бага, хугацаа тулсан томоохон өр төлбөргүй хүүгийн зардлын төсвийн орлого, ДНБ-д эзлэх хувь буурч байгаа бөгөөд Засгийн газрын хүүгийн түвшин шинэчлэгдэх дундаж хугацаа өмнөх онуудтай харьцуулахад буурсан байна.
- Өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээгээр Засгийн газрын өрийн эрсдэл богино болон дунд хугацаанд “хэвийн эрсдэлтэй” байна. Богино хугацааны эрсдэлийн хувьд Засгийн газарт богино хугацаанд стресс тохиох магадлал 7.3 хувьтай тэнцэхээр байгаа нь ОУВС-аас тогтоосон хязгаараар “хэвийн эрсдэлтэй” түвшинд байна.
- Дунд хугацааны эрсдэлийн хувьд Засгийн газрын өрийн дунд хугацааны эрсдэлийг өрийн төсөөллийн тархалт болон санхүүжилтийн хэрэгцээний түвшнээс хамааруулан тооцоход өрийн төсөөллийн тархалт “хэвийн эрсдэлтэй”, Засгийн газрын санхүүжилтийн хэрэгцээ “бага эрсдэлтэй” байна.

4. УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ЭРСДЭЛ

- Монгол Улсад уур амьсгалын өөрчлөлт эрчимтэй явагдаж, 1940-2022 оны хооронд жилийн дундаж агаарын температур 2.46°C-аар нэмэгдсэн нь дэлхийн дунджаас ойролцоогоор хоёр дахин өндөр үзүүлэлт юм.
- Дэлхийн банкны үнэлгээгээр 2000 оноос хойш дунджаар 5 жил тутамд тохиож байсан зудын давтамж 2050 он гэхэд гурван жил тутамд хүрэх төлөвтэй байгаа нь уур амьсгалын эрсдэл цаашид нэмэгдэх хандлагатайг харуулж байна. 2023-2024 оны дараалсан зудын улмаас нийт мал сүргийн 14.5 хувь хорогдож, ХАА-н үйлдвэрлэл 28.7 хувиар агшсан бөгөөд өрхийн ХАА-н үйлдвэрлэлийн орлого 12.3 хувиар, тус салбарын ажиллагсдын тоо 15.7 хувиар буурсан байна.
- Тоон шинжилгээгээр өмнөх жилд зуд тохиолдсон үед дараагийн жилийн эдийн засгийн өсөлт дунджаар 3.8 нэгж хувиар буурах хамаарал ажиглагдсан. Түүнчлэн ОУВС-ийн өндөр эрсдэлийн хувилбараар нүүрсний экспортын огцом бууралт, дараалсан хүнд зуд, хүчтэй үер зэрэг эрсдэл давхацсан тохиолдолд нийт үйлдвэрлэл 21 хүртэлх хувиар буурч, ажилгүйдлийн түвшин 14 хүртэлх хувьд хүрч өсөх эрсдэлтэй байна.